

ZPRÁVY
JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLOGŮ PŘI ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD

OBSAH - CONSPECTUS FASCICULI

Za profesorem PhDr. Gabrielem Hejzlarem (J. Benes)	1
In memoriam R. Kuthan (A. Frolíková)	4
De Ovidio in litteris Bohemicis (E. Kaminková)	9
Význam rukopisných dokladů pro zpracování Slovníku středověké latiny v Českých zemích (A. Martinková)	14
De non necessaria emendatione caminis, quod a Philippo Melanchtone scriptum esse creditur (J. Martínek)	19
K Dubraviovu spisu De piscinis (I. Šťovíček)	20
Nad poezií Eduarda Petišky (E. Stehlíková)	27
Samostatné dobrovolné studijní práce studentů na gymnasiu (H. Kušková)	33
Achilles Paraschos, Svítání ve Skythii (přel. L. Hoch)	41
Přednášky JKF v r. 1972	42
Výstava "Dějiny antických sbírek v Národním muzeu v Praze" (V. Bartůšek)	48
Seminář o antických sbírkách v Československu (L. Vidman)	49
VI. epigrafický kongres (L. Vidman)	51
Konference o Helénismu (L. Vidman)	54
Z nové literatury: R. Pfeiffer, Geschichte der Klassischen Philologie (H. Kopřiva); P. Oliva, Sparta a její sociální problémy (L. Vidman); K. Janáček, Sextus Empiricus Sceptical Methods (J. Janda); Rufus Ephesius, Quaestiones medicinales, ed. H. Gärtner (H. Kopřiva); Eirene VIII, 1970, IC, 1971 (aa-); Musaios, Héro a Leander, přel. I. Šafár (E. Šimovičová);	57
Zpráva o činnosti JKF v roce 1971	68
Správa o činnosti Jednoty klasických filologův při SAV za r. 1971 (M. Masárová)	70

Za profesorem PhDr Gabrielem Hejzlarem

Když jsme si před vánoce r. 1971 na brněnské filosofické fakultě vzájemně přáli do nového roku, nikdo z nás netušil, že profesor Hejzlar, tak svěží a plný pracovních plánů, již na tuto půdu nevkročí. Vždyť dva a půl měsíce poté jsme stáli v hlubokém zármutku nad jeho rakví:

Narodil se 1. září 1894 v Malém Poříčí u Náchoda. Gymnasium navštěvoval v Náchodě a Hradci Králové a po maturitě se dal zapsat na Karlovu universitu, kde pak ve válečných letech (1914 - 1919) studoval klasickou filologii v kombinaci s jazykem českým. Z tamních učitelů na něj zapůsobil nejvíce Josef Král, jehož seminářů vzpomínal s vděčností až do sklonku svého života. Ve studentském prostředí se vytvořila i jeho dlouholetá přátelství s významnými osobnostmi a začal se vyhraňovat sklon k budoucímu celoživotnímu zaměření. Studium zpomalila válka - jako mladý student strávil přes jeden rok v rakouské uniformě zejména v tehdy okupovaném Polsku. Brzy po válce složil státní zkoušky a roku 1921 dosáhl titulu doktora filosofie. Téhož roku započala i jeho dlouhodobá dráha středoškolského profesora: nejprve na Slovensku, na gymnasiích v Lučenci a v Trnavě, nejdéle pak na gymnasiích brněnských - vlastně až do konce druhé světové války.

V Brně se také definitivně ustálil směr badatelské a vědecké činnosti prof. Hejzlara: stala se jím klasická archeologie, na niž se roku 1934 habilitoval prací "Obchodní a obytný dům v Ostii", jež pak vyšla tiskem knižně. Itálii navštívil studijně několikrát, účastnil se vykopávek nedaleko bulharské Varny - řecko-římského Odessu, z autopsie znal antické památky

v Řecku a v Dalmácii.

Vedle vlastní výzkumné činnosti pravidelně referoval o nejnovějších archeologických výzkumech na půdě Itálie a Řecka, zejména na stránkách Hlídky archeologické, která byla dlouhá léta přílohou Listů filologických. Vědecká činnost profesora Hejzlara obsáhla klasickou archeologii v celku. Zabýval se nejen antickou architekturou, ale též plastikou (zejména řeckou), malířstvím; na universitě přednášel epigrafii, pracoval v oboru ikonografie a byl zasvěceným odborníkem v oboru drobné antické industrie. Naposledy věnoval velké úsilí umění etruskému, jež zpracoval v díle, které vyšlo roku 1969, bohužel pouze jako skriptum. Toto široce pojaté a fundované odbornictví přinášelo na jedné straně značné nevýhody, na druhé straně bylo neocenitelným zvláště v procesu mnohaleté pedagogické Hejzlarovy činnosti. Studentská obec mu byla a je vděčna za řadu gymnasiálních učebnic a vysokoškolských skript.

Od roku 1945, kdy se stal řádným profesorem brněnské university, vyvíjel ohromné úsilí, aby vybudoval seminář klasické archeologie na filosofické fakultě. Pod jeho vedením byly systematicky rozšiřovány kolekce antik, sbírky odlitků a zvláště zřízena odborná knihovna a fond dia pozitivů a mikrofilmů. V šedesátých letech se z jeho iniciativy a pod jeho vedením rozvinula akce soupisu antických památek na Moravě, jež zezidovala a dílem zpracovala 73 sbírky moravských muzeí a zámků a která je dobrým základem pro jejich eventuální další publikaci.

Vlastní publikační činnost profesora Hejzlara čítá kolem dvou set čísel, aniž máme na mysli například oponentské posudky kandidátských a habilitačních prací, články novinové apod.; v posledních letech uveřejňoval

své příspěvky zvláště ve Sborníku prací filosofické fakulty UJEP v Brně. Přestože byl svod tištěných Hejzlarových prací shrnut u příležitosti jeho sedmdesátin, domníváme se, že bude potřebí pořídit doplňky. Na filosofické fakultě v Brně přednášel o řeckém malířství ještě v zimním semestru školního roku 1971/72.

Celým srdcem byl profesor Hejzlar vřelým a oddaným vyznavačem antických ideálů dobra a krásna a nadšeným jejich propagátorem. Antika v nejširším smyslu slova nebyla pro něho pouze předmětem zkoumání, ale životadárnou silou. Neměl rád spěch a pěstoval vědomě vysokou duševní kulturu ve svém okolí, zejména u svých gymnasiálních a vysokoškolských studentů. Radoval se upřímně z úspěchů svých přátel, rmoutil se nad jejich obtížemi. Na všechny působil vrozenou elegancí a kouzlem. Věřil v sílu lidství a miloval život do poslední chvíle. Asi 14 dní před svým skolem poslal nám dopis, v němž píše, jak se těší na jarní slunce a s ním na novou práci. Smrt byla však silnější. Zesnul dne 17. března 1972 v ranních hodinách v Brně. Početná veřejnost se s ním rozloučila v brněnském krematoriu.

Odešel vědec a učitel, odešel šlechetný a laskavý člověk. Jeho památka a ideály zůstanou.

J. B e n e š

V poslední době se objevilo v knihkupectvích hned několik překladů z pera Rudolfa Kuthana. Tento nadaný překladatel (nar. 15. října 1886) zemřel v roce 1966, a protože bychom marně hledali jeho byt' kratičkový nekrolog, ráda bych věnovala jeho překladatelské práci alespoň těchto pár řádků.

R. Kuthan byl středoškolský profesor. Učitelské povolání ho inspirovalo při volbě autorů i usměrňovalo při komentování a úpravách textu, z kterého někdy úmyslně vypouštěl některá místa, ať už proto, že se mu zdála mravně nevhodná pro dospívající mládež, nebo suše antikvářská, příliš učená anebo nenapravitelně nesrozumitelná. Jeho první překlad Vybrané listy Plinia mladšího - vyšel ve výroční zprávě pražského gymnasia Minerva za rok 1914/5; ještě téhož roku však vyšel i samostatně jako nadále všechny jeho překlady. Překládal z latiny i z řečtiny, verše i prózu. Z latinských básníků překládal, pokud vím, Vergilia, Propertia, Catulla a Martiala, z latinských prozaiků kromě už zmíněného Plinia ml. výbor z dopisů Senekových. Z řeckých básníků překládal bukoliky Theokrita, Moscha a Bióna, epigramy z Palatinské anthologie a Héróndovy Mímiambly.

Chtěla bych se na chvíli zastavit u Kuthanových překladů řecké prózy: roku 1926 vydal překlad Longova románu Dafnis a Chloé (2. vyd. vyšlo r. 1971 v I. dílu Antické prózy, kterou vydává Odeon), roku 1941 vydal Ezopovy bajky (2. upravené vydání r. 1944), roku 1957 vyšel jeho překlad Epiktétovy Rukojeti a Rozprav (2. vyd. r. 1971 v AK). Nejzajímavější kapitolu v historii Kuthanova překládání však bezesporu tvoří dílo Marka Aurelia. Kuthan ho poprvé vydal roku 1934 ve sbírce Museion pod názvem Hovory k sobě samému, tehdy ještě bez předmluvy,

ale s poměrně bohatým komentářem (2. vyd. r. 1941). Při tom však nezůstalo, a tu můžeme sledovat všechny znaky Kuthanova překladatelského postupu: překládá Markovo dílo znovu - jak sám říká v dodatku - nezávisle na prvním znění, napíše úvod, přepracuje poznámky a doplní několik aforismů, které v předchozích vydáních vynechal (ale zase ne všechny). Změní i titul - z Hovorů k sobě samému zůstanou jen Hovory k sobě - snad aby i rozličným názvem odlišil oba překlady. A přitom podnět nepřišel zvenčí: Kuthanův překlad Marka Aurelia je jedním z mála těch, kterým se nedostalo recenze v odborném tisku (D. Wittichová ve 13řádkové zprávičce o 2. vydání z r. 1941 stručně vyzdvihla kvalitu překladu, doporučila ho do školních knihoven a vytkla několik tiskových chyb, srv. Střední škola 22, 1942, 245).

Nový překlad vyšel v roce 1947, dotisk v roce 1948 a dočkal se ještě dalšího vydání (roku 1969 v Antické knihovně), ve kterém byly provedeny další stylistické úpravy a doplněny další aforismy (bohužel opět ne všechno) zásluhou V. Bahníka. A zde je právě zajímavé a poučné sledovat Kuthanovu práci s originálem, jejímž výsledkem je velmi pěkně čtivý text. Ukáží to na 2. odstavci sedmé knihy (řecký text cituji podle vydání Schenklova, Leipzig, Teubner 1913, podle kterého Kuthan překládal): $\Upsilon\eta\ \tau\acute{\alpha}\ \delta\acute{o}\gamma\mu\alpha\tau\alpha\ \pi\acute{\omega}\varsigma\ \gamma\epsilon\ \delta\lambda\lambda\omega\varsigma\ \delta\acute{\upsilon}\nu\alpha\tau\alpha\ \nu\epsilon\kappa\rho\omega\theta\eta\eta\nu\alpha\iota,$
 $\epsilon\acute{\alpha}\nu\ \mu\grave{\eta}\ \alpha\iota\ \kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\lambda\omicron\iota\ \alpha\acute{\upsilon}\tau\omicron\iota\varsigma\ \phi\alpha\nu\tau\alpha\sigma\acute{\iota}\alpha\iota\ \sigma\beta\epsilon\sigma\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\nu;$

1934: Mohou snad naše zásady odumřít nějak jinak, nežli že vyhasnou představy, jež jim odpovídají?

1948: Mohou nějak jinak tvé zásady odumřít než tak, že představy, které jim odpovídají, vyhasnou?

1969: Mohou tvé zásady odumřít nějak jinak než tak, že představy, které jim odpovídají, vyhasnou?

Kuthan zde třikrát změnil slovosled hlavní věty, dvakrát slovosled věty vedlejší, odstranil snad, především ale nahradil zájmeno naše mnohem vhodnějším tvé (i když ovšem v originálu zájmeno není, ale jde přece o Hovory k sobě!), vhodně též doplnil tak.

ὅς διηγενηῶς ἀναζωπυρεῖν ἐπὶ σοί ἐστι.

1934: A právě tyto stále a stále rozdmýchávat jest úplně ve tvé moci!

1948: Ale je ustavičně rozdmýchávat je ve tvé moci!

1969: Ale právě ty ustavičně rozdmýchávat je ve tvé moci!

Ale namísto a je lepší; stále a stále mi připadá dynamičtější než ustavičně a osobně bych mu dala přednost; úplně přidávalo k textu, co v něm není, a správně vypadlo; přece činí text živějším, přistupuje tu prvek přesvědčování, podobně i u zdůrazňujícího právě, které se do textu ku prospěchu vrátilo.

δύναμαι περὶ τούτου, ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν*

1934: Mohu si přec o tom či onom utvořit představu takovou, jaké jest potřebí;

1948: Mohu si přece o kterékoli věci utvořit představu, jaké je potřebí;

1969: Vždyť si mohu o kterékoli věci utvořit představu, jaké je potřebí;

Dobře škrtnul Kuthan zbytečné zájmeno takovou; přece muselo ustoupit, protože se nově ocitlo na konci předchozí věty; pokud se týká věcné správnosti překladu, myslím, že věta je dvojnásobná, protože ὃ δεῖ se může vztahovat k předcházejícímu nebo k následujícímu výrazu.

εἰ δ' ἄρα δύναμαι, τί ταρασσομαι;

1934: jestliže mohu, proč se znepokojuvat?

1948: jestliže mohu, proč se znepokojuji?

1969: totéž

Změna je tu podobného rázu jako u první věty výměna zájmen.

τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας οὐδὲν ἔλως πρὸς τὴν ἐμὴν διαάνοιαν.

1934: Všechno, co jest mimo hranice mé schopnosti myslící, jest zajisté i beze vztahu k této mé schopnosti.

1948: Co je mimo mé myšlení, to se naprosto netýká mého myšlení.

1969: " " " " " to se mého myšlení naprosto netýká.

Mezi vydáním z roku 1948 a 1969 je jen drobná změna slovosledu. Ovšem radikální změna textu této celé věty ve vydání z roku 1948 dobře ukazuje, jak se Kuthanův sloh stával plynulejší a srozumitelnější, aniž ztrácel na věcné správnosti.

τοὔτο μάθε καὶ ὁρθὸς εἶ.

1934: To si uvědom a stojíš zpříma.

1948 a 1969: totéž

ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν°

1934: Ve tvé moci jest procitnout k novému životu:

1948: Můžeš procitnout k novému životu:

1969: totéž

Můžeš je prostší a jaksí civilnější; ve tvé moci jest snad lépe vystihuje myšlenku originálu, je však už v první větě.

ῥεε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἔωρας° ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναί.

1934: pozoruj svět vnější ode dneška z jiné stránky! V tom tkví podstata nového života.

1948: jen se dívej na věci zase tak, jak ses díval, neboť v tom tkví podstata nového života.

1969: totéž

Zde udělal Kuthan r. 1948 nejnvýraznější změnu; nový text je prostý a zdá se, že přesně odpovídá originálu. Přesto se domnívám, že výraz πάλιν vyjadřuje spíše revizi dřívějšího způsobu nazírání než návrat k němu, a proto myslím, že by bylo třeba překládat jinak.

K celku je ještě třeba dodat, že další vydání se od prvního výrazně liší grafickou úpravou; v prvním vydání je mnoho vykřičníků a řada slov je pro větší zdůraznění tištěna proloženě. Kuthan se tak snažil dodat textu většího důrazu, až to působí poněkud křečovitě; v dalších vydáních od toho správně upustil, protože myšlenkově bohatý Markův text to opravdu nepotřebuje.

Překládat řeckou prózu, a mám na mysli dobře překládat, je jak známo obtížné. Těchto pár řádek jsem proto chtěla věnovat památce jednoho z překlada-
telů, jehož úsilí, které textu věnoval, vzbuzuje opravdovou úctu.

A. F r o l í k o v á

Ad externos Congressus Ovidiani participes informandos

Auctorum Latinorum opera haud parum litteris nostris Bohemicis attulerunt magnique momenti in iis excolendis fuerunt, licet non tanti, quanti apud populos originis Romanae aut apud Germanos Anglosque; historia enim populum nostrum nonnunquam a cultura Latina alio duxit.

Nos autem Ovidii poemata quomodo auctores nostri cognoverint, amaverint, imitati sint, quaeramus. Paucos solum exempli gratia commemorare temporis brevitatis permittit.

Media aetate etiam apud nos lingua Latina in ecclesia, in re publica administranda, in litteris adhibebatur. Litterarum nostrarum monumenta antiquissima vitae sanctorum sunt Latine saeculo decimo exeunte scriptae. Primus rerum Bohemicarum scriptor eminens - Cosmas -, qui saeculo undecimo exeunte et saeculi duodecimi initio vixit, in scholis ab Ottone imperatore fundatis eruditus est tam in biblia quam in poetis scriptoribusque Latinis antiquis. Modus eius sentiendi cogitandique disciplina christiana formatus est, poetae antiqui stili elegantis formaeque perfectae exemplar ei fuerunt pariter atque ceteris eius temporis auctoribus. Poetarum versus perlegens verba atque sententias eorum memoriae infixit, tropis, figuris, dicendi modis eorum uti assuevit. Saepissime Vergilium citat, sed locum secundum prae ceteris poetis Latinis inter exemplaria eius Ovidius tenet, cuius versus probabiliter in florilegiis cognovit. Viginti quattuor locos e Metamorphoseon libris citat, duos tantum e Tristibus, unum ex Heroidibus poetam nonnunquam nominans, saepius sine nomine laudans.

Saeculo quarto decimo et quinto decimo universitate Carolina Pragensi fundata atque florente Ovidium a studentibus magistrisque iuvenibus praeter ceteros poetas amatum esse patet. Quam rem praeter studentium versus eroticos etiam magister Bohemus eius temporis clarissimus Iohannes Hus testatur, cum in orationibus, quas tamquam baccalariorum promotor habuit, Ovidium et Horatium saepissime laudat. Mos enim erat in talibus orationibus, quas recommendationes appellamus, libros a studentibus bene cognitos allegare. Inter Ovidii versus a magistro Iohanne citatos non iam loci e Metamorphoseon libris sumpti praevalent, saepius versus ex Arte amatoria, Remediis amoris, ex Heroidibus, Fastis, Epistulis ex Ponto allegantur, qui verisimiliter in florilegiis inter proverbia et sententias inveniebantur, exempli gratia: si brevis es, sedeas, ne stans videre sedere /Ars III 263/. Saepe etiam in recommendationibus pseudoovidiana citantur, inter cetera Conflictus Veris et Hiemis. Attamen Vergilius bis tantum laudatur.

Litterarum humanarum evolutio apud nos motu hussitico atque bellis sequentibus retardata est. Medio saeculo quinto decimo demum litterarum humanarum renatarumque studium evaluit, sed inter nobiles catholicos tantum, maxima pars populi enim, religioni reformatae dedita, iis tamquam ex Italia hostili venientibus non favebat. Initio demum saeculi septimi decimi religionis reformatio cum litteris humanis unita est. Tum permulti nobiles et urbium cives eruditi poemata Latina et Bohemica forma eleganti componebant exemplaria antiqua sequentes, sed maioris momenti libri didactici prosa scripti sunt. Inter huius temporis scriptores Oldřich Prefát z Vlkanova, libri qui inscribitur "Iter Praga Venetiam et inde per mare in Palaestinam" auctor humanissimus Ovidium saepe laudavit. Sed universitas Pragensis ultima inter mediae

Europae academias studia humana introduxit et celeberrimus paedagogus philosophusque noster Comenius poetarum antiquorum studium in scholis non approbavit dicens antiquorum poematibus pulchritudinem tantum mundanam, Scripturae sacrae autem divinam inesse.

Saeculo septimo decimo bello quod triginta annorum appellatur terra nostra crudeli modo devastata est, nobiles et eruditi aut perierunt aut emigraverunt, oppida atque villae permultae plene desolatae, populus subactus, studia atque humanitas repressa. Quibus rebus factum est, ut litterarum humanarum traditio apud nos nulla existeret.

Antiquitatis studia nonnisi saeculo duodevicesimo exeunte et initio saeculi undevicesimi renovata sunt ea aetate, quam populi nostri renati nominamus. Eo tempore res apud nos mira cum celeritate mutari coeptae sunt. Rerum productione commercioque crescente populi numerus crevit, lingua Bohemica, inter rusticos paene solum adhuc vivens, labore assiduo virorum eruditorum patriam amantium quasi e somno experrecta, scientiae atque litterae recultae sunt. Gens antiquae gloriae Bohemicae ignara atque in oppidis urbibusque germanisationi exposita facta est populus celeriter oeconomiam, cultum atque humanitatem evolvens. Quo in processu antiquitatis studia in scholas reformatas inducta permultum valuerunt.

Prima poetarum Bohemicorum novae aetatis schola, cui Puchmajer et Thám praeerant, poetas antiquos imitata est, praesertim Horatium et Martialem, quamquam et Ovidius tum multum legebatur. Apud poetarum generationem posteriorem, quae novo humanismo, si ita dicere licet, postea romantismo educata est, Ovidii amor praevaluit. Medio saeculo undevicesimo plures iam Ovidii opera in linguam Bohemicam transferebant ipsique

carmina Ovidii exemplo ducti componebant. Inter hos Ovidii primos traductores atque sequaces nominandi sunt Milota Zdirad Polák, Franciscus Sušil, Antoninus Marek. Iosephi Kollár nonnulla carmina in libro qui Slaviae filia inscribitur Ovidii Tristia in memoriam reducunt. A medio saeculo numerus et ars translationum crescit, neque negari potest eas ad linguam nostram expoliendam contulisse. Nunc plures versiones habemus vere bonas, quae multum leguntur atque placent et quibus efficitur, ut notitia atque amor Ovidii non diminuatur, etiamsi in scholis Latinitatis studium restringatur. Inter nostri temporis Ovidii interpretes Ivan Bureš, Ferdinandus Stiebitz, Rudolphus Mertlík, Johannes Fišer nominari merentur.

Sed ad saeculum praeteritum redeamus. Poetas nostros antiquorum carmina plus ad nova creandum quam ad imitandum inspirant. In fine saeculi poeta Hálek Ovidii ingenium laudavit, Zeyer Vertumni et Pomonae, Pici Circesque amores narravit, Vrchlický, qui antiquorum fabulas e Metamorphoseon libris plerumque cognitatas praecipue amabat admirabaturque, in omnibus libris suis carmina antiquorum exemplis inspirata posuit necnon fabulas antiquas in tragoediis comoe-diisque induxit. Poetarum antiquorum imaginandi vim, naturae amorem, harmoniae studium, voluptatis aestimationem laudabat. Alia poetae Machar apud antiquos placebant, Romanorum enim virtus stoicorumque philosophia. Machar inter scriptores Romanos Tacitum praeferebat, inter poetas autem Ovidium, quem et carmine celebravit, quod "Ovidii vota" inscripsit. In quo carmine praeter cetera Ovidium cantantem facit:

"O Sol pater,
in venis meis sanguis tuus immortalis pulsat,
filius lucis sum.

Quae sentio, ex corde meo voluptatis pleno
versibus dulcibus fluunt.
Versus autem mei vivent aeternae,
cursu temporis non delebuntur,
senectute non rodentur."

Etiam nostrae socialisticae societatis poetae saepe
Ovidii carminum pulchritudine commoti eorum exemplo ad
ideas nobis proprias exprimendas ducuntur e fonte
largissimo poeseos illius aquam vivam haurientes, quae
mentes cordaque hominum aperit, ut plenius intellegant
multa hominum desideria, relationes, quaestiones esse
aeternas. Unum opus tale mihi in fine citare quaeso
permittatis, carmen, quod poeta noster Franciscus
Hrubín homines ad pacem defendendam commonens composuit
"Metamorphosisque" inscripsit. Versus Icari volatum
mortemque narrantes cum visione vitae simplicis et
cotidianae hominum nostrae aetatis alternantur, qui
pariter atque puer ille infelix uno momento perire
possent, si explosio atomica, rationis scientiaeque
humanae fructus, urbem deleret, sicut Icarum patris
arc necavit. Sed hominum est tale malum prohibere, nam
"nobis nolentibus fit nihil.
Icaria terra illa appellata est, ubi Daedalus filium
sepeliverat. Quis autem nobis occisis terrae nomen
daret?"

E. K a m í n k o v á

Slovník středověké latiny v Českých zemích se zpracovává na základě lístkového materiálu, získaného excerpací tištěných i rukopisných pramenů české provenience povahy literární i diplomatické nebo úřední z období od roku ca 1000 do roku 1500. Počet excerpt přesahuje 600 000, z rukopisů jich pochází asi jedna třetina.

Požadavek, aby se pro materiálovou základnu národních slovníků středověké latiny excerpovaly kromě vydaných pramenů i rukopisy, vyslovily zásady, zaslané na počátku přípravných prací všem slovníkovým pracovištím Mezinárodní unii akademií (l'Union Académique Internationale), která přípravné práce organizovala a postup práce na jednotlivých národních slovnících pravidelně sleduje. Náš slovník tomuto požadavku vyhověl jako jediný z vycházejících národních slovníků středověké latiny (o nich srv. ZJKF 13, 1972, str. 78h). Byl vyexcerpován rozsáhlý výběr rukopisů, a to především z rukopisných fondů tří hlavních pražských knihoven (knihovny universitní, knihovny Národního musea a knihovny metropolitní pražské kapituly), výjimečně byly excerpovány i rukopisy knihoven mimopražských a zahraničních. Zvláštní pozornost byla věnována excerpce městských knih, chovaných v pražských i mimopražských (českých a moravských) archivech. Celkem bylo vyexcerpováno přes 200 rukopisných celků, některé z nich velmi rozsáhlé, obsahující početné soubory středověkých, dosud nevydaných děl nejrůznějšího obsahu. Při jejich výběru bylo přihlédnuto zvláště ke středověkým dílům botanickým, lékařským, matematickým, astronomickým apod., protože v této oblasti je nedostatek edic, zejména edic kritických, nejznatelnější. V rozsáhlé míře byly do souboru

excerpovaných rukopisů zahrnuty rukopisy glosované a latinsko-staročeské vokabuláře, takže náš slovník bude sloužit jako základ pro linguistická studia nejen v oblasti středověké latiny, ale i bohemistiky.

V současné době, kdy práce na slovníku značně pokročily, kdy je hotova v rukopise jedna čtvrtina celého díla (A-část D) a 1. sešit (A-AL) definitivně zredigován, zrecenzován a připraven k tisku, je možno posoudit, jaký přínos excerpce rukopisů pro náš slovník znamenala.

Není pochyby, že zisk, který vyplynul z rozšíření materiálové základny o rukopisné doklady, mnohonásobně vyvážil časové i pracovní nároky, které byly s excerpací rukopisů, často velmi obtížně čitelných, spojeny. Zařazení rukopisných dokladů je velkým přínosem pro poznání středověké latiny jak po stránce formální, tak po stránce sémantické. Na základě rukopisných dokladů lze sledovat hláskoslovné i tvaroslovné varianty středolatinských slov, které jsou v edicích, zejména starších, v nichž vydavatelé středolatinský text obvykle normalizovali podle starověké latiny, často setřeny. Pokud jde o významovou stránku, zůstala by v našem slovníku bez zařazení rukopisných dokladů řada výrazů a významů, zejména termínů z oblasti přírodních věd, zcela opominuta. Jejich zařazení do našeho slovníku nabývá důležitosti i tím, že jde často o výrazy, které dokládá z období pozdního starověku Thesaurus linguae Latinae (dále ThLL) a z období raného středověku německý slovník středověké latiny (Mittellateinisches Wörterbuch, dále jen MW), takže lze jejich výskyt a rozšíření vzhledem k tomu, že náš slovník přesahuje časovou hranici MW o 200 let, sledovat ve velmi rozsáhlém časovém období. Srovnáním našich rukopisných dokladů s doklady uvedených slovníků lze někdy určit i závislost některého nevydaného díla naší

středolatinšké literatury na antickém nebo cizím středověkém vzoru. Aby se uživatelům našeho slovníku umožnilo sledovat i případnou vzájemnou závislost některých našich rukopisů, uvádějí se v dokladové části našich hesel v případě textové shody nebo podobnosti několika rukopisů signatury všech těchto rukopisů.

Značný význam pro obohacení našeho slovníku mají i doklady z rukopisných městských knih. Doplnují náš slovník o četné výrazy z různých oblastí života obyvatel středověkých měst, ať jde o názvy výrobků středověkých řemesel, jejich výrobců nebo o termíny právní. Mnohdy jde o výrazy ojedinělé, při jejichž tvorbě se zřetelně uplatnila individualita písaře městské knihy, krajová diferenciacce i vliv národních jazyků, zejména češtiny a němčiny.

Přínos rukopisné excerptce pro náš slovník vyplyne nejlépe z několika příkladů, které vybíráme z l. sešitu. Jde vesměs o hesla, doložená pouze z rukopisů; sub a) uvádíme příklady z rukopisů oboru lékařství, botaniky, astronomie, alchymie, sub b) příklady z městských knih).

a) abrotanoleon (varianta: abrotanlon; = brotanový olej).

1 doklad z rukopisu UK I E 42 - anonymní lékařský traktát z 15. stol. MW 1 doklad z lékařského spisu Constantina Africana (11. stol.)

abstersivus (= pročišřující, očišřující). V našem slovníku uvedeno toto adjektivum jako slovo časté, tj. doložené (kromě uvedených 8 dokladů) ještě více než 10 doklady dalšími, vesměs z anonymních spisů 15. stol. MW dva doklady z lékařských spisů ze 13. stol. (Bruna Longoburského a Alberta Velikého).

acalephe (varianty: acaliphe, acalife, achaphile, acafile; = kopřiva). 4 doklady z rukopisů UK ze 14. a 15. stol.

ThLL má dva doklady (Dioscorides Latinus, Oribasius Latinus, 6. stol.), MW 8 dokladů (kromě dalších neuvedených) z botanicko-lékařských spisů 11. - 13. stol.

acut(i)angulus (= ostroúhlý). 1 doklad z matematického anonymního traktátu z kapitulního rukopisu M. C. ze 14. stol. ThLL a MW má jen substantivum acutiangulum (= ostroúhlý trojúhelník) z Pseudo-Boethiovy Geometrie (11. stol.).

alidada (varianty: aldidada, alhiada, alyada, aldidada; = přístroj k měření výšky nebeských těles). Tři doklady z anonymních astronomických traktátů ze 14. a 15. stol. MW s. v. alhidada tři doklady z 10. - 12. stol., rovněž ze spisů anonymních nebo nejistého autorství.

albativus (= měnicí ve stříbro). Jeden doklad z rukopisu UK X H 6 (anonymní traktát o alchymii z 15. stol.), MW jeden doklad z anonymního traktátu (12. - 13. stol.).

b) abscisura (= odříznutí okraje při vazbě knihy). 1 doklad z r. 1381 z městské knihy manětínské.

acclavare (varianta: aclavare; = připevnit hřeby, přibít). 4 doklady z městské knihy jihlavské (2 z nich byly použity ve zpracování hesla), všechny z 2. pol. 15. stol.

acuficissa (= manželka výrobce jehel, jehláře). Ve zpracování hesla uvedeny dva doklady (1447 a 1460) z pražských městských knih, tři doklady nepoužity.

aedificarius (= vedoucí stavby). 1 doklad z r. 1435 z jihlavské městské knihy.

aestimatorie (= podle dohady). 1 doklad z r. 1412 z městské knihy lounské.

albatura (= bílení tkaniny). 1 doklad (1460) z pražské městské knihy.

alegitime (varianta alegittime; = nezákonně). 1 doklad z městské knihy chované ve znojenském městském archivu.

Závěrem připojujeme několik číselných údajů. V 1. sešitě našeho slovníku je celkem 1 344 hesel, z nich 666 jsou středolatinské neologismy, z těch pak 279 je doloženo pouze z rukopisů. I z těchto čísel vyplývá významný podíl rukopisných dokladů na zpracování našeho slovníku, zvláště když uvážíme jejich počet v ostatních slovníkových heslech. Je si jen přát, aby se podařilo překonat nesnáze spojené s vydáváním našeho slovníku a odevzdat jej brzy do rukou uživatelů.

D. M a r t í n k o v á

F. Geldner (Archiv für Geschichte des Buchwesens 10, 1970, p. 318) versus in libro impresso manu adscriptos edidit, quos Philippi Melanchthonis esse iudicavit adhuc ignotos:

Non fieri casu pulcherrima corpora Mundi
Verum mente regi consilioque Dei
Testatur Phoebus qui certis legibus annum
Conficit et notis itque reditque viis ... .

Infinitivo fieri hanc notam addidit: fieri steht für fiunt.

Quodsi poetae verba ratione logica interpungemus et litteris maiusculis non nisi in nominibus propriis et sententiae initio utemur, talem textum reddemus:

Non fieri casu pulcherrima corpora mundi,
verum mente regi consilioque Dei
testatur Phoebus, qui certis legibus annum
conficit et notis itque reditque viis ... .

Quibus perlectis nil Geldneri coniectura opus esse quis non videt?

J. M a r t í n e k

Spis moravského humanisty Jana Dubravia "De piscinis" náleží k nejvýznamnějším a nejrozšířenějším dílům naší předbělohorské odborné literatury; ještě v 16. a na počátku 17. stol. se dočkal celé řady vydání v zemích Koruny české i v zahraničí. Jeho moderní edici spolu s českým překladem pořídila v r. 1953 Anežka Schmidtová a na jejím základě s několika doplňky bylo též pořízeno heslo v Rukověti humanistického básnictví I. vydané v r. 1966. ¹⁾ V úvodu k edici A. Schmidtová poukázala mj. na okolnosti vzniku spisu, zvláště na vztah Jana Dubravia k Antonu Fuggerovi, jemuž byl spis dedikován. ²⁾ Vytěžila pro něj hodně z vlastní Dubraviovy předmluvy ke spisu, který v ní některé okolnosti vzniku spisu sám objasnil. Dubravius byl tehdy sekretářem olomouckého biskupa Stanislava Thurza, jenž byl příbuzenským poutem svého rodu spřízněn s Antonem Fuggerem, jedním z nejvýznačnějších evropských bankéřů a podnikatelů 1. pol. 16. stol. Ten si Dubravia jakožto významného odborníka v hospodářských otázkách vyžádal ke konzultaci k zamýšleným hospodářským reformám na svém nově nabytém panství v Uhrách (nespecifikuje), kde Dubravius pobyl a byl hostěn správcem panství po 4 dny. Mimořádnou pozornost tam věnoval stavu rybníků. Tato konzultace dala nakonec podnět ke vzniku spisu "De piscinis". Jeho první vydání vyšlo ve Vratislavi v oficíně Andrzeje Winklera (Andreas Vinglerius), a to r. 1547 v době, kdy Dubravius sám byl už olomouckým biskupem. ³⁾ Editorka A. Schmidtová toto panství nedovedla ještě přesně určit. Kladla dějiště Dubraviovy předmluvy na nějaký fuggerovský hrad v okolí Banské Bystrice. ⁴⁾ Lokalizaci na Červený Kameň podali však už rok poté v umělecko-historické monografii o tomto hradu D. Menclová a V. V. Štech. ⁵⁾

Věnovali tam značnou pozornost přestavbě hradu na renesanční pevnost, kterou prováděl Anton Fugger, jenž toto panství na jihozápadním Slovensku koupil r. 1535 a podržel je až do své smrti v r. 1560 (v rukou rodu ještě do r. 1583). Spolu s tím byly prováděny na panství dalekosáhlé hospodářské reformy a ve spojitosti s nimi se autoři dotkli též Dubraviova spisu "De piscinis". Mj. ztotožnili hrad Dubraviova spisu s Červeným Kamenem a ukázali, že návštěva Dubraviova se zde uskutečnila pravděpodobně už v r. 1535, kdy se začínalo s přestavbou hradu a hospodaření na panství. Novější bádání tuto hypotézu potvrdilo. Byl to především M. Skladaný, který se ve speciální studii zabýval rybníkářstvím na červenokameňském panství v 16. stol. a jenž hypotézu, že podnět k Dubraviovu spisu "De piscinis" byl dán z Červeného Kamene, prokázal na novém archivním materiálu.⁶⁾ Anton Fugger se po koupi panství skutečně obrátil zvláštním listem na Stanislava Thurza a jeho sekretáře Jana Dubravia - tento list však Skladaný v fuggerovské korespondenci v ŠSÚA v Bratislavě nenalezl - a Dubravius na Červený Kameň přijel. Byl doprovázen hradním purkrabím, jímž byl se vši pravděpodobností Baltasar Mehl (a tuto Skladaného hypotézu mohu dále podložit), a Dubraviovy rady byly asi zapsány. Dubraviova instrukce pro rybníční hospodaření na červenokameňském panství se později stala Dubraviovi základem pro spis "De piscinis". Ten napsal Dubravius za přímé pomoci biskupa Thurza, jenž mu poskytl i své praktické zkušenosti z chovu ryb na biskupských statcích i odjinud, hlavně z panství perňštejnských. Spisek byl soukromého charakteru a nebyl původně určen k publikaci. Jeho vznik klade M. Skladaný do let 1535 - 1538 a tím upřesňuje a zužuje starší dataci (zvláště F. Hrubého), která kladla vznik do let 1535 - 1540, tj. v horní hranici ještě o 2 roky dále, a již převzala i A. Schmidtová a Rukověť.⁷⁾ Tuto periodizaci M. Skladaného

posiluje jeho zjištění, že od r. 1539 se na červeno-kameňském panství již loví, což znamená, že reforma musela být toho roku alespoň zčásti již hotová (ryby musely být nasazeny už mezi léty 1535 - 1537, a to do starších rybníků, jejichž počet byl rozšířen a celé rybníční hospodaření zdokonaleno). To zároveň mluví pro uskutečnění Dubraviovy návštěvy brzy po koupi panství, tj. ještě v r. 1535 či krátce poté,⁸⁾ a pro předpoklad, že nejpozději v r. 1539 bylo postupováno na Červeném Kameni podle Dubraviovy příručky. Teoretické rady Dubraviovy ve zmíněné příručce a dovednost a pracovitost rybníčních dělníků a poddaných při jejich realizaci způsobily, že červenokameňské rybníkářství se dostalo na vysokou úroveň, kterou si podrželo až do poslední třetiny 16. stol. Dubraviova teorie a praktické zkušenosti z Červeného Kamene ovlivnily též rybníkářství na jiných panstvích, zvláště např. na Lietavě. Velký podíl na úspěšné realizaci Dubraviovy teorie měl též zmíněný purkrabí Baltasar Mehl ze Střelic, který dokonce při svém odchodu z funkce v r. 1543 sepsal bohužel nedochovanou zprávu o stavu rybníků na červeno-kameňském panství, jež by mohla napovědět i více k Dubraviovu spisu.⁹⁾ Při vzniku Dubraviova spisu "De piscinis" sehrálo též nemalou úlohu celé renesancí a humanismem naplněné prostředí okruhu Fuggerů, jež zapůsobilo i na Červeném Kameni.¹⁰⁾ Osobnost B. Mehla tvoří však zároveň, jak se domnívám a jak chci dále ukázat, spojovací článek k první publikaci Dubraviova spisu "De piscinis" v r. 1547 ve Vratislavi, k níž svolil autor na naléhání přátel. Baltasar Mehl byl totiž vratislavský patricij a radní, který byl už od počátku 16. stol. v kontaktu s Habsburky a Fuggery, do jejichž služeb (resp. thurzovsko-fuggerovské společnosti - a tím i kontakt s Thurzy) vstoupil, až nakonec v letech 1535 - 1543 se stal purkrabím jejich červenokameňského panství.¹¹⁾ Odtud se pro stáří

vrátil do rodné Vratislavi, když si zároveň od Habsburků vysloužil titul královského rady. Byl umírněným luteránem, stoupencem melanchthonovského směru, ale to nevadilo, aby nepřestal udržovat styk s vlivnými katolíky-humanisty, jakým byl právě Jan Dubravius, ale ne nadlouho, neboť v r. 1545 Baltasar Mehl zemřel. V orientaci otcově pokračovali též jeho synové, zvláště dr. Jiří Mehl ze Střelic, právník, absolvent věhlasné právnické fakulty v italské Bologni (1545), jenž záhy vstoupil při udržení kontaktu s Fuggery do služeb habsburského dvora, kde dosáhl posléze titulu královského rady a vysoké hodnosti německého vicekancléře Království českého. Jiří Mehl si podržel též blízký vztah k Janovi Dubraviovi - jistě ne bez jeho vlivu se mu dostalo významného postavení v jurisdikci, v níž po r. 1547 ho vedla služba do Lužice a na Moravu, kde mohl být Dubraviovi až do jeho smrti r. 1553 nablízku. Neztratil přitom kontakt s rodným městem. A Vratislav měla přímo celý okruh humanistů, kteří udržovali styk s renesanční Olomoucí. ¹²⁾ Tyto okolnosti byly zajisté příčinou, že první vydání Dubraviova spisu "De piscinis" vyšlo právě ve Vratislavi u A. Winklera v r. 1547. ¹³⁾ Není vyloučeno, že na přípravách k vydání se podílel též sám Baltasar Mehl, i když necelé dva roky, které dělí smrt Mehlova od vratislavské edice Dubravia, by se zdály pro to příliš dlouhým údobím. Nicméně se B. Mehl mohl na záměru publikovat tento Dubraviův spis ve Vratislavi podílet, a to ještě před smrtí, neboť stál vlastně už u jeho zrodu a tematika mu byla nesmírně blízká. Na edici se mohl však podílet též Baltasarův syn, dr. Jiří Mehl, který šel v otcových šlépějích a měl pro to pochopení.

První vratislavské vydání Dubraviova spisu "De piscinis" sklídilo zasloužený ohlas. Vzápětí totiž vyšel traktát Poláka Albrechta Strumienského o rybářství a vodním hospo-

daření, který seznamoval dále s aplikací na slezské a polské poměry publikum se závěry teorie Jana Dubravia, na něhož se odvolával. Strumienského traktát měl velký význam pro popularizaci Dubravia hlavně v polských zemích, kam byl především určen (v r. 1573 vyšel i polsky).¹⁴⁾ V r. 1600 vyšel posléze v Krakově i polský překlad Dubraviiova spisu "De piscinis". To už tento spis měl světový věhlas, jež mu udělala četná vydání v řadě zemí (hlavně v zemích německých - Norimberk aj.). První vydání Dubraviiova spisu "De piscinis" ve Vratislavi bylo činem neobyčejně šťastným, neboť Vratislav, ležící na důležité obchodní cestě z Lipska na Východ, byla jedním z význačných center mezinárodního obchodu a zprostředkovatelem styku mezi Východem a Západem, z čehož plynulo i její bohatství. Význačný podíl měl i knižní obchod,¹⁵⁾ kterým se Dubraviův spis dostal na Západ, kde ooliba podnítila zájem o další vydání.

Dubraviův spis "De piscinis" je takto osobou Baltasara Mehla spjat s Vratislaví už od samého počátku. Je možno potvrdit hypotézu ztotožňující hrad v předmluvě spisu s Červeným Kameňem, dále to, že Dubraviiova návštěva na Červeném Kameni se uskutečnila pravděpodobně již v r. 1535 či krátce poté a že spis vznikl asi v letech 1535 - 1538. Nově zde bylo poukázáno na okolnosti publikace ve Vratislavi.

Vratislavský respektive slezský humanistický okruh měl ještě podíl na publikaci dalšího Dubraviiova díla. Blízký přítel dr. Jiřího Mehla, lékař dr. Jan Crato z Kraftheimu, rovněž vratislavský rodák, osobní lékař Ferdinanda I., Maxmiliána II. a Rudolfa II., spolu se svým druhem Tomášem Jordánem z Klausenburgu, moravským zemským lékařem, přispěli totiž k 2. vydání Dubraviiova díla Historia Regni Bohemiae, a to v Basileji r. 1570. Jan Dubravius měl zase další a hlubší vztah k Thurzům

a Fuggerům, jak svědčí např. i jeho další díla uváděná Rukověti. Hlubší poznání Dubraviova díla je takto zároveň příspěvkem k hlubšímu poznání humanismu v českých zemích a kontaktů humanistů českých, moravských, slezských a uherských, popř. polských.

J. Š t ě o v í č e k

P o z n á m k y

- 1) Rukověť humanistického báníctví v Čechách a na Moravě I., Praha 1966, č. 1547, str. 80 - 81.
- 2) A. Schmidtová in: Sborník filologický I/1, Praha 1953, zvl. úvod k edici.
- 3) Stanislav Thurzo zemřel r. 1540, Dubravius biskupem po menším interludiu od r. 1541.
- 4) A. Schmidtová: l. c., str. 9.
- 5) D. Menclová - V. V. Štech: Červený Kameň, Bratislava 1954, str. 23, kteří se odvolávají na ukázkou publikovanou V. Husou v edici Naše národní minulost v dokumentech I., Praha 1954, str. 205 - 207.
- 6) M. Skladaný: Rybníkářstvo na fuggerovskom panstve Červený Kameň v 16. storočí, Histor. štúdie 10, 1965, str. 22 - 53.
- 7) Ib., str. 27.
- 8) V korespondenci B. Mehla ve fondu ČK I., ŠSÚA Bratislava, která sahá ojedinele do r. 1536, souvisle však od r. 1538, není o Dubraviovi rovněž zmínka, jak mohu z vlastního výzkumu potvrdit, ač Mehl s Dubravielem se znali. I to by hovořilo pro termín Dubraviovy návštěvy na Červeném Kameni ještě v r. 1535 či krátce poté a pro sepsání spisku možná ještě před r. 1538.

- 9) M. Skladaný: l. c., str. 31 - 33, k Mehlovi zvl. str. 52.
- 10) Cf. nověji zvl. J. Kühndel: Feudální expanse Fuggerů na Slovensku, Hist. štúdie 13, 1968, str. 117 - 132, který se rovněž zmiňuje o Dubraviovi.
- 11) Blíže J. Šťovíček: Baltazar i dr Jerzy Mehlowie se Strzelic, Sobótka 23, 1968, str. 387 - 406; ib. (str. 391) se zmiňují též o podílu B. Mehla na vratislavské edici.
- 12) Blíže J. Šťovíček: Bibliofil dr. Jiří Mehl ze Střelíc. K středoevropským zvláště česko-slezským kontaktům knižní kultury v 16. stol., Historická knižní vazba IX. (v tisku), kde též k slezskému humanismu.
- 13) Dílna A. Winklera byla navíc speciálně ověřována na antické klasiky a na díla latinského humanismu. Cf. Dzieje Wrocławia do roku 1807, Warszawa 1958, str. 326.
- 14) Cf. Historia Śląska I/3, Wrocław 1963, str. 72 - 74.
- 15) Cf. Dzieje Wrocławia ..., str. 328.

"A také bys měl méně nepříjemností", pokračoval stín, "kdyby ses tolik nenadělal se svou pamětí ..."

"Paměť mi ukazuje, kdo jsem byl a kdo jsem nyní", řekl muž. "Paměť je užitečná."

"Co máš z toho srovnávání?" odpověděl stín.
(Na prázdná místa)

Eduard Petiška je znám spíše jako prozaik a citlivý tlumočnický starých pověstí, mýtů a příběhů, které jemným perem přizpůsobuje dětskému chápání. Klasičtí filologové jej znají nepochybně především jako autora Řeckých bájí a pověstí, které si získaly značnou oblibu. V roce 1971 však vyšla už i devátá Petiškova básnická sbírka¹⁾. Její jméno - Prométheova paměť - mne přivádí k malému zamýšlení, jaké stopy zanechalo v Petiškově poezii jeho důvěrné sblížení s antickou mytologií.

Otázka je o to zajímavější, že v prvních pěti sbírkách (s výjimkou ještě nezralé prvotiny) nalezneme u Petišky jen velmi málo literárních citací a vypůjčených motivů. Jeden obraz však stojí za uvedení:

Jen sedmikrásná touha nám zbývá
přeplavat za noci Hellespont
a přiblížit se k lampě své lásky.

Ale zářící lampa zhasíná
dřív, než se k ní přiblížíš
a jitřní příliv vynese na břeh
tvoje tělo.

/Slunce/

Dalo by se říci, že do sbírky Na prázdná místa a následujícího shrnutí celého básníkovy vývoje, který dostal příznačné jméno Uprostřed, je Petiška básníkem okamžiku. Není to ovšem okamžik, v němž se zrcadlí

prchavost a pomíjivost, ale okamžik, který je sondou, detailem, jehož prismaticem je člověk objevován ve své pravé podobě, ve svém konfliktu se světem, ve sváru, jímž řeší svůj vztah k sobě i ke světu. Tyto okamžiky jsou vždy naléhavě přítomné a současné, ať už probíhají v rovině minulosti nebo v přítomnu. Čas začal básník vnímat ostře později a nejdříve samozřejmě prostřednictvím své nejosobnější intimní zkušenosti:

Jednou za život člověk přestupuje (z první půle života do druhé).
Jsem uprostřed života - řekne ráno ženě (ale už přestoupil ...)
/Na prázdná místa/.

Tehdy uviděl v mladém chlapci, který se zabil na motorce, Faethonta. Truchlící pozůstalí navracející se ze hřbitova přetřásají tuto "sotva narozenou smrt":

Cestou si ukazují tu zatačku,
den vytržený spárem smrti,
pátrají v hlíně mezi heřmánkem a divokým koprem,
jakoby se nezřítíl z oblohy.

Smrt smělce, který se zřítíl zpít odvahou, je znepokojuje. Náhle stojí před otázkou:

A byla někdy taková obloha? I pro nás?
A když byla,
proč na ní nejsou vidět stopy kol,
hluboké rýhy po naší odvaze?

/Nářek pro Faethonta, NPM/

Zoufalé varování před blížící se katastrofou, před nímž zavíráme oči a které se snažíme neslyšet, dostalo podobu mýtické Kassandry, která burcovala svědomí Trójanů, ale nebyla vyslyšena, neboť jí nikdo nevěřil. A zase je tu výsměch naší malosti a zbabělosti:

V noci nabruste nože a vyčíhejte ji,
vším je vinna jen ona,
opatrně se vyhněte koni, neublíže mu,

vyčíhejte Kassandru a vyřízněte jí jazyk,
ať je zticha,
a rychle zapomeňte, že
Kassandra prorokovala dobře.

/Kassandra, NPM/

Osud člověka byl už mnohokrát přirovnán k údělu Sisyfa, který marně valí stále vzhůru svůj balvan. Petiškoví je však i přijetí tohoto údělu aktem odvahy, kterou nemáme všichni:

Zevlouni mají jedinou starost,
jak dovalit svůj balvan nahoru, aby tam zůstal,
ve dne v noci jedinou starost,
spí na svém balvanu, milují se na něm,
a neodvážjí se
postrčit jej vzhůru
ani o píď.

/Balvan, NPM/

Prostřednictvím těchto mytologických postav - Faethonta, Kassandry, Sisyfa - je člověk Petiškových okamžiků konfrontován s časem lidstva. Není s těmito postavami zatím důvěrně spřízněn, existují jen, aby mezi "bylo" a "je" byl postaven první most.

Sbírka "Ovidiova rodina" se odvolává na Ovidia nejen svým titulem, ale i svou kompozicí. Je složena ze tří nestejně dlouhých oddílů pojmenovaných List z vyhnanství, Proměny a Milostný list, které nás nenechávají na pochybách, že jde o záměr. Marně se však budeme pít dál. S antikou snad ještě souvisí motiv prvotní celistvé bytosti rozštěpené na muže a ženu, který známe z Platóna, obraz smrti jako orla, který se živí játry umírajícího, přikovaného k bílé skále lůžka, a obraz proměny:

Ve starověku se lidé proměňovali
v ptáky nebo zvěř nebo hmyz,

když v nich vyšlehl žal,
tupý nůž lásky nebo křivdy,
znáte to, jako by ostrí pilovalo,
taková bolest, úzkost těsné světnice,
kde zleva zprava se dotýkáte ramenem
a vpředu čelem a nejde couvnout,
když tedy se ztaženým hrdlem
nemohli polknout sousto života,
lítost bohů jim seslala peří,
někomu srst, někomu blanitá křídla.
Podnes mají některá zvířata lidské oči
a ptáci vzlykají po lidsku.

Jinak je Ovidiova rodina básnickým příběhem, jehož lyrický hrdina žije ve vyhnanství uvnitř své kůže a ví, že je třeba, aby se vydal na cestu. Neví však odkud a neví kam. Teprve v proměnách lidí kolem sebe (kteří procházející albem staré tety jsou reální a symboličtí zároveň) pochopí, že "člověk potřebuje spoustu dobrých mrtvých", aby vystoupil tam, odkud je možno se rozhlédnout po zpáteční cestě k sobě. Je pln úzkosti, že se nedokáže vrátit, že nedosáhne až na dno, neboť mu nejde o návod, jak tvořit a jak žít, ale o samu podstatu. Pochopí však také, že právě okamžik jeho života, jeho "teď", se rozprostírá životem bližních - jsoucích i dávno nejsoucích. Teprve u vědomí této lidské sounáležitosti může hledat svou ztracenou identitu. Je-li možno takto interpretovat poslání sbírky plné otázek, z nichž každá plodí další, pak můžeme jistě zařadit i Ovidia mezi básníkovy "dobré mrtvé". Může se nám zdát, že je to trošku vnějškový efekt, který vznikl až při organizaci tvaru sbírky, a že místo Ovidia bychom mohli dosadit jakéhokoli básníka, jehož jméno je dostatečně známo. Nezdá se, že by Petiška byl s Ovidiem jinak spřízněn, ale Petiška je tvůrcem velké básnické opravdovosti a jeho cesta se ubírá soustředěně po spirále. Co dnes

ještě můžeme pociťovat jako nahodilé, ukáže se zítra zákonitým.

Osvětlit smysl a funkci antického motivu v Prométheově paměti není o nic lehčí, třebaže tu můžeme z křehkého přehledu stavby vyjmout téměř celý příběh, onu "vzrušující pověst o vzpouře" Titána, který z lásky k lidem vzal bohům oheň. Petiškův Prométheus se nemůže poddat, aby si vykoupil svobodu, neboť je svobodný. Svobodně si vybral svůj čin, který je tak ohromující, že mu jej bohové závidí. I orel, jeho kat, má strach z tohoto činu a z možné Prométheovy pomsty. Člověk roku 1971, který i tady přijímá "okamžik svého života" a vynáší si "ze všech proměn" času touhu po životě, touhu po opakování, touhu po pokračování, dobře ví, že

z daleké oběti stéká
i tvá krev.

Toto naléhavé "tua res agitur", které se již dříve ozývalo v Petiškových verších, naznačuje, že i Prométheus by mohl být jedním z "dobrých mrtvých". Ale spřízněnost mezi básníkem, člověkem roku 1971 a Prométheem je mnohem větší. Člověk sám je "potolikáté odlévaný z Prométheovy krve" a má stejnou šanci:

Každý z nás je přikován k nějaké chvíli jako k hoře,
učíme se své nebe s námahou nad hlavu vzpírat,
aby nás nezavalilo blankytně hořké moře,
a orel, orel ještě není tu,
brouzdá svá křídla v lesku zenitu,
orel má čas, člověk má spěch,
běží i v poutech a předává dech
tomu, kdo po něm přichází k hoře a s úzkostí sleduje orlí let.

Každý z nás vyšel do jiného času a v jiném budeme odcházet,
a než se s časem sejde čas,
jaký zvolíme čin a jaká skála vyvolí nás?

Prostřednictvím antických motivů, tohoto dávno prověřeného básnického kódu, vstupuje do Petiškovy poezie čas. V jeho zrcadle objevuje člověk pomalu svou spřízněnost se vším, co je zapsáno v paměti lidských pokolení. V jeho zrcadle nalézá i svůj neopakovatelný osud a svou odvahu k činu, jedinému autentickému projevu člověka, jenž je znamením, že vskutku byl. Faethon, Sisyfos, Prométheus - to jsou jen jména pro něho samotného a jimi se dovolává své paměti.

E. S t e h l í k o v á

P o z n á m k a

- 1) Básnické dílo Eduarda Petišky obsahuje tyto sbírky: Oči vzlétajícího času (1946), Pražské orchestry (1947), Slunce (1949), Okamžiky (1957), Čekám na tebe (1962), Na prázdná místa (1964), výbor z díla s názvem Uprostřed (1967), Ovidiova rodina (1968), Prométheova paměť (1971).

Samostatné dobrovolné studijní práce studentů na gymnasiu

Dobrovolné samostatné práce žáků nejsou novým objevem. Jsou běžně praktikovány na mnoha školách II. cyklu. Naše škola (Gymnasium v Praze 2, Botičská 1) jim však vědomě a systematicky přiděluje trochu významnější místo ve výchovném a výukovém procesu a během let dostaly studijní práce na našem gymnasiu určitou specifickou formu organisace.

K zadávání prací u nás dochází ve všech předmětech ústředně v prvních týdnech školního roku. V některých ojedinělých případech přidělíme téma už koncem předcházejícího roku, tj. před letními prázdninami. V tomto předtermínu se hlásí o studijní práci autoři již zkušeni, kteří mají v plánu práci většího rozsahu a s nadšením hodlají investovat do svého díla část letních prázdnin. Práce se odevzdávají také k jednotnému datu. Ředitelství ohlásí školním rozhlasem návštěví asi 14 dní před koncem termínu a pak znovu konečnou uzávěrku.

Výběr námětu provede žák sám nebo po poradě s vyučujícím dotyčného předmětu a pak se pustí do práce. Mladí autoři si nejprve vyhledávají a shromažďují materiál. Pak přijde nejnáročnější fáze, tj. studium materiálu, a po poradě s učitelem dojde k závěrečnému stadiu - k vypracování čistopisu.

Kontrola žákovy práce učitelem je velmi nutná. Autor musí mít určitý rámcový časový plán. Je třeba dbát na správné pojetí práce, na odlišení podstatného od méně důležitého, na případné omezení příliš velkého rozsahu práce, na včasné opravení nějaké chyby zásadnějšího rázu a podobně. Učitelova kontrola je u jednotlivých žáků individuálně častá a hluboká. U

některých žáků bývá hlubokým zásahem do podstaty práce, u jiných studentů má více méně ráz formální.

Hodnocení žakovských studií je velmi náročné na učitelův čas. Snažíme se s maximálním úsilím hodnotit nejen kvalitu práce, ale také její obtížnost. Přečtené dílo oceníme body, které byly ústředně stanoveny ředitelstvím. Nejvyšší možný počet je 30 bodů; v hodnotícím návodu je několik hledisek, zatím jednotných pro všechny obory.

Několikaletá praxe ukázala, že většina prací má úroveň dobrou, ojedinělé práce jsou vynikající a svou kvalitou i rozsahem přesahují rámec školy II. cyklu.

Učitel, který práci vede, napíše po přečtení studie krátkou slovní analýzu a přesně vyčíslí počet bodů podle jednotlivých hodnotících hledisek. Nakonec uvede součet bodů. Dále vybere práce nejlepší nebo takové, které mají zvláštní charakter a jsou svým novým typem iniciativní. Tyto práce jsou určeny k předčítání na celoškolní slavnostní konferenci.

Konference probíhají u nás ve škole již několik let. Staly se zavedenou a osvědčenou tradicí. Jsou pořádány ve snaze prohloubit zájem žáků o studium na gymnasiu a podstatně zkvalitnit přípravu studentů na vysokoškolské studium podle povahy jejich předpokládané orientace.

Letos v květnu měla konference poprvé širší, veřejnější ráz. Ředitelství pozvalo za účelem popularizace řadu hostů (vedoucí kabinetů KPÚ, SRPŠ, KSČ aj.). Konference se konala jednoho květnového dopoledne v posledních třech vyučovacích hodinách. Skládala se z řady sekcí (český jazyk a ruština, dějepis, cizí jazyky, zeměpis, biologie, chemie, mate-

matika s fyzikou a deskriptivní geometrií atd.). Jednotlivé sekce zasedaly současně, každá ve zvláštní místnosti. Žáci se předběžně přihlásili do sekce, kterou si vybrali, - autoři tam, kde dělali práci, neautoři podle libosti. A tak jsme měli již předem téměř přesný obraz o počtu posluchačů v jednotlivých sekcích.

Konferenci v každé sekci zahájil vedoucí profesor statistickým přehledem odevzdaných prací a stručným celkovým rozbořem jejich úrovně. Podle pečlivě vypracovaného programu pak přicházeli na stupínek jednotliví vybraní autoři, aby stručně pohovořili o své práci. Seznámili účastníky s postupem, který při zpracování uplatnili, mluvili o tom, proč si námět vybrali, jaké byly hlavní potíže, jaká překvapení atd. Nakonec přečetli krátký úryvek svého elaborátu.

Největší zájem obvykle budí práce, při jejichž předvádění se uplatní přístroje (magnetofon, gramofon, epidiaskop, Adior, Medior) nebo práce, jejichž základem byl nějaký výrobek (sbírky v biologii, mapy v jazycích apod.).

Po letošní veřejné konferenci pak následovalo ještě jedno nové stadium - v y d á n í p u b l i k a c e . Každý vedoucí sekce odevzdal svůj písemný příspěvek o úrovni a charakteru odevzdaných prací. Příspěvek byl zakončen uvedením seznamu mladých autorů a jejich prací. Dále za každou sekci průměrně pět žáků, autorů nejlepších prací, odevzdalo rovněž písemně krátké pojednání o vlastní studijní práci a také úryvek dílka. Ředitelství svou příkladnou energií dokázalo, že publikace o našich dobrovolných studijních pracích vyšla tiskem ještě před zakončením školního roku, takže každý autor ji dostal na památku zároveň s výročním vysvědčením.

Také latina je na konferenci zastoupena každoročně řadou prací. Mají různé náměty. Velmi často lákají žáky náměty z mytologie nebo reálií (hlavně žáky 1. ročníků). Přemýšlivé studenty poutají praktické kapitoly z antické filosofie (Cicero, Lucretius). Mnohdy si mladý autor vybere nějakého latinského, popřípadě řeckého spisovatele a jeho dílo, ať již jednotlivce nebo skupinu, nebo píše o nějaké památce stavitelského umění (Koloseum, lázně, forum apod.).

Podobné náměty se mohou zpracovat v různých variantách - podle pramenů, kterých se použije:

1. Žák napíše výtah ze dvou nebo více českých pramenů. Touto nejjednodušší formou pracují hlavně adepti z 1. ročníku.
2. Student zpracuje odborný článek cizojazyčný. Buď ho celý do češtiny přeloží nebo z něho pořídí volný výtah.
3. Také lze volně reprodukovat cizí odborný text v jazyce originálu. Práci pak pomůže hodnotit kolega ruštinář, angličtinář apod.
4. Vypělí studenti čerpají z několika různojazyčných statí a na jejich základě napíší česky volné resumé. Prameny si pokud možno vyhledají sami v knihovnách, hlavně v UK, nebo nejsou-li s to, pomůže jim profesor. Takové práce, pořizené z několika různojazyčných materiálů, mají již vysokoškolskou formu a jsou výbornou průpravou pro fakultní studium.

Jiným druhem studijní práce je interpretace. Přidělíme žákovi 4. roč. pečlivě vybraný latinský text, který student přeloží. Zde je nutná včasná učitelova kontrola, po případě i pomoc. Správně přeložený text žák všestranně vyloží: obsah textu, vlastní jména,

fakta související se vznikem, hodnocení českých překladů, obdoba námětu v české nebo světové literatuře, atd. Zároveň žák připojí stať o autorovi pasáže, kterou interpretuje.

Hudebně orientovaní studenti mohou zpracovat píseň nebo kantátu s latinským textem. Text přeloží, vyloží a melodii stručně rozeberou. Samostatnost překladu prokáží při průběžné kontrolě předložením vypsanych slovíček. Takto zpracována byla např. Dvořákova Stabat mater. Na konferenci ilustroval mladý autor svou práci hudební ukázkou z gramofonové desky. - Vhodné hudební náměty nám může pomoci vybrat kolega vyučující hudební výchově. Na žáky velice kladně působí moment mezipředmětové kooperace.

Texty středověké latiny vábí žáky, jejichž koníčkem je historie nebo stará česká literatura. Ovšem je tu potíže se slovníkem středověké latiny. Text je nutno vybrat velmi zodpovědně (např. Komenský, Balbín).

Pro vyhraněně zaměřeného budoucího medika se hodí zpracování několika kapitol z učebnice latiny pro mediky nebo zdravotní sestry. Žák takto zvládne část obrovského množství lékařských termínů v rámci své studijní práce už na gymnasiu. Žákyně letošního 2. roč., která se rozhodla pro tuto studijní práci, v ní hodlá pokračovat ještě příští školní rok. V tomto případě je studijní práce maximálně cílevědomá, má profesionální zaměření a přináší autorovi evidentní užitek.

Velmi dobré jsou také pomůcky pro výuku, které žáci vyrobí v rámci studijní práce: mapa, schéma římského domu, cirku, ukáзка římského oblékání. Letos zadáváme pomůcku většího rázu: Z kolektivní návštěvy Antické galerie v Hostinném nad Labem mají 3 žáci 4. roč. vytěžit jednu společnou studijní práci. Pořídí fotografie

některých soch v diarámečcích, napíše stručný výklad o příslušných sochařích a vyhotoví reportáž, v níž mají živě a zajímavě vylíčit své dojmy z návštěvy galerie, vypsát způsob instalace soch a zmínit se také o budově, v níž se vystavuje. Podaří-li se práce, bude vhodnou pomůckou pro příští ročníky, s nimiž do galerie pojedeme. Před návštěvou poskytnou diarámečky základní obraz o výstavě a reportáž by mohla navodit patřičnou náladu - a po návratu z výstavy poslouží podrobnější promítání diaobrázků k rekapitulaci a trvalejšímu uchování pěkných poznatků. Fotografie, které jsou v Hostinném k dostání, jsou sice velice kvalitní, ale pro naše úmysly je jich málo a také pohlednicová forma nám nevyhovuje. Manipulace s Medioremem a Adiorem je ve třídě mnohem snazší než projekce z epidiaskopu. Aby tato učební pomůcka vyšla opravdu v co nejlepším provedení, zadáváme tuto studijní práci výjimečně dvakrát: dvě trojice z různých 4. ročníků soutěží o lepší vyhotovení pomůcky.

V latině máme pro studijní práce poněkud omezenější škálu námětů než třeba v živých jazycích, protože odpadají práce s audiálním podkladem a protože také práce s originálním textem je v 1., 2. a většinou i 3. roč. skoro vyloučená. Ale přesto se latina může rovnoprávně zapojit do akce studijních prací. I my máme námětů dost a stále nacházíme nové.

Studijní práce jsou pro učitele velmi náročné především na čas. Při zadávání práce musíme námět velmi odpovědně promyslet, protože špatně vybrané téma žáka znechutí a odradí. Pročtení hotové práce vyžaduje hodně času, ústní hodnocení často hodně taktu, průběžná kontrola zase dost trpělivosti. Ale přesto se všichni členové našeho pedagogického kolektivu jednotně shodují v názoru, že námaha stojí

za to a že dobrovolná studijní činnost přináší žákům mnohonásobný prospěch:

Studenti poprvé nahlédnou trochu konkrétněji do dílny tvůrčí práce a s překvapením zjišťují, jak pracná, namáhavá a náročná je tato duševní činnost. Hlubší pohled na duševní práci je velmi významný právě pro středoškolského studenta, který se rozhoduje buď pro další studium, nebo pro praktické zaměstnání.

V studijní práci nachází široké pole působnosti touha studentů po seberealizaci, která je základní složkou psychického života každého člověka. Někteří studenti vyniknou ve sportu, jiní dosáhnou úspěchu v hudbě nebo jiné umělecké disciplíně, část studentů hledá sebeuplatnění v nejrůznějších koníčcích. Ale v každém kolektivu zbývá přední jádro nenápadných žáků prostřední úrovně, kteří marně touží po výraznějším ocenění svých schopností a výsledků své činnosti. Pro tyto žáky je dobrovolná studijní práce výbornou formou studentské seberealizace, která jim pomáhá kompenzovat pocit všednosti. Proto se snažíme zapojit do prací nejen studenty vynikající, kteří jsou jistě pro tuto odborně zájmovou činnost nejpovolanější, ale ochotně vítáme i zájem studentů slabších a úměrně jejich schopnostem a silám volíme vhodné téma, které pomůže posílit jejich sebevědomí. Všichni studenti bez rozdílu pak využívají při vypracovávání studijní práce volného času tím nejvhodnějším a nejžádoucnějším způsobem.

Dobrovolné studijní práce jsou celkem vzácným druhem činnosti, která je ochotně přijímána a velmi kladně hodnocena všemi složkami školského aparátu: nejen žáky, ale i profesorským sborem a nadřízenými orgány. Tato shoda je ve výchovném procesu velmi dů-

ležitá a je rovněž jednou z podmínek, které otvírají dobrovolným pracím další perspektivy.

Studijní práce jsou na naší škole dosud v pokusném stadiu, ale stále větší měrou se stávají neoddělitelnou součástí naší didaktické a pedagogické práce. Vysoce hodnotíme dobrovolnost a zájem našich studentů, který se stává silným motivačním prvkem prací. Se zřetelem na masové zapojení žáků (více než třetina z celkového počtu studentů odevzdala loni studijní práci) a opravdové nadšení mladých autorů docházíme k závěru, že dobrovolné studijní práce jsou novou studijní formou, formou moderní a účinnou, která se výborně hodí k individuální péči o žáky a která nám vydatně pomáhá v našem permanentním úsilí o výchovu nového člověka.

H. K u š k o v á

Což ještě nezasvitl den, jak má být v tuto dobu?
Jak pustá tma v té nekonečné noční tiši!
Tak černou noc snad nemá mrtvý v hrobě;
je ti, jak dlél bys živ v podsvětní říši.

Konečně nastal den po dlouhých hodinách;
leč jak bys prociť slep v těch temných končinách!
Kde slunka svit? Zahalen mlhou hustou;
zde slunce neuzříš po celou zimu pustou.

Zde nocí je i den a nocí je i zoře --
Pohleď, co zříš tam vysoko nahoře?
To není slunce svit, toť světlo jenom nuzné;
to má být naše slunce ....! Ach, v Helladě luzné,
ve světlé otčině mé, tonoucí v sluneční záři,
i svíce na hrobě daleko jasněji září.

Nadarmo, slunce nešťastné, se snažíš světlo líti;
tak jako v Hádu, ani zde nebudeš úspěchu míti.
Ó zmiz jen rychle, zmiz, nechceš-li světla zbýti,
vždyť v těchhle končinách i slunce můž'zemříti.

Přeložil

L. H o c h

Názvem Skythie je zde míněno jižní Rusko, kde autor této básně byl r. 1882 řeckým konsulem v Taganrogu.

Jana Nechutová, Antika v české reformaci
(28. 1. 1971)

Přednášející probírala nejčastější antické autority, citované u autorů českého reformního hnutí a husovské reformace od Matěje z Janova po Husa a jeho spolupracovníky. Tyto autority (nejčastěji Aristotelés, Seneca a Disticha Catonis) jsou vesměs známé scholastické loci - česká reformace jejich rejstřík v ničem neobohatila. Autoři i antické reálie jsou uváděny scholastickou metodou (po této stránce tedy nemůže být řeči o počínajícím humanismu), rozhodující ovšem je, k čemu v husovském kontextu zmínky o antice a citáty z ní slouží: argumentuje se jimi ve prospěch reformní a reformační ideologie, na obranu hlavních morálních i ontologických kategorií viklefsko-husovské reformace. S tohoto hlediska lze v jistém smyslu mluvit o tom, že i zde - podobně jako v renesanci - antika napomáhá překročit rámec středověku.

Karel Janáček, Čemu slouží lexikální studie
(25. 2. 1971)

V přednášce, zaměřené zejména na nejmladší generaci, autor ukazoval, jak lze - mutatis mutandis - aplikovat poznatky, získané u jednoho autora (Sexta Empeirika), na jiné autory. Jde předně o studium hapax legomen u jednotlivých autorů a o závěry z jejich rázu a počtu. Dále byla probírána tzv. dvojí formulace, úplná a neúplná, a byla zjišťována jejich věcná identita, konečně bylo upozorněno na zásadní důsledky malých změn, jako je užití první osoby plurálu u sloves popírání, jímž se skeptici přiřazují k záporným dogmatikům.

Dušen Machovec, Nad čtvrtým svazkem Novotného monografie o Platónovi
(25. 3. 1971)

Z velké Novotného monografie byly českému čtenáři známy jen první tři svazky: O Platonovi I - Život, II - Dílo, III - Filosofie (Praha 1948, 1948, 1949). Nyní konečně vyšel svazek IV, mající podtitul "Druhý život". Je rozdělen do dvou oddílů: Platon ve starověku (kap. 1 - 15), Platon ve středověku a novém věku (kap. 16 - 29). V prvním oddílu převažují výklady, založené na metodách filologických,

v druhém oddílu Novotný užívá hojně i přístupů dějinně výkladových a filosoficky kritických, v nichž však je - jak sám upozorňoval - velmi závislý na ohromném množství děl sekundární literatury, jmenovitě na odborných monografiích různě zaměřených a na filosoficko-historických kompendiích. Zde, pochopitelně, nemají výklady Novotného onen ráz filologické úplnosti a směodatnosti, obvyklé v části první (a tím spíše ve svazcích předchozích). Hodnota tohoto druhého oddílu je v něčem jiném: ve shrnutí obrovského materiálu dějin platonismu a platónského odkazu. Výklady a informace jsou zde svědectvím rozporuplnosti a nelineárnosti myšlenkového dějství. Toto Novotný doložil a pochopil lépe než mnozí historikové filosofie. K moderní filosofii nejrůznějších směrů (a na nich založených interpretací Platónových textů) byl Novotný velmi nedůvěřivý, domnívá se, že vnášejí do staré filosofie to, co tam nebylo. Zde, jak se domnívá přednášející, praktická nemožnost zvládnout odbornou filosofickou literaturu 19. a 20. století pro účely platónské monografie převládla nad záměrem díla, neboť přece toto nové chápání právě Platónových textů zpravidla je pravou tradicí platonismu, čili oním "druhým životem". Jinou kritikou připomínku si dovolil přednášející vyslovit k otázce filosofické, vědecké a umělecké velikosti a jejímu řešení u Novotného, jež je - zřejmě už samým zaměřením práce - vlastně whiteheadovské. Velikost pozdější filosofie (vědy atd.) není totiž dána jejím "platonismem", nýbrž vždy velikostí nových a nových úsilí. Něco jiného by ovšem byl platonismus jako odkaz filosofa, který - řečeno s Novotným - "při všem bohatstvím kladů nechce být autoritativní normou, nýbrž podněcovatelem a učitelem hledání" (str. 906). Takto chápanému platonismu napsal v závěrečné kapitole František Novotný vášnivou othajobu. Novotný, který zemřel v r. 1964, se vydání tohoto IV. svazku nedožil, nikdy však v ně nepřestal věřit. Naplnilo se vědecké omezení (oro řecké "peras"), jež si kdysi Novotný uložil: přeložit Platóna a přiblížit jej svými výklady českému čtenáři. Vše se Novotnému zdařilo v takové úplnosti, jakou se nemůže prokázat nikdo jiný - ani filologové němečtí. Dílo Novotného je uzavřeno, nezůstalo však nedokončeno. Byť se zpožděním, dočkalo se ukončení i vydavatelského. Všem, kdo se o vydání přičinili, patří náš dík.

Jan Bouzek, Aplikace matematických metod v archeologii
(29. 4. 1971)

Aplikace matematických metod na třídění archeologického materiálu je relativně nového data; je založena na numerické taxonomii. Formalizované popisy předmětů podle kódu (klíče) jsou srovnávány navzájem jako celky, anebo, což je zatím slibnější způsob, srovnání se omezuje jen na některé vybrané znaky, a stanoví speciální indexy. Tak byla již např. klasifikována neolitická keramika z Bylan a stanoveny fáze osídlení. Numerické třídění

se osvědčilo zejména u velkých souborů předmětů relativně jednoduchých či zjednodušených v popisech na omezený počet vybraných znaků. Jinak je tato metoda více méně ve stadiu pokusů. I v nejlepších případech ovšem numerické třídění jen ověřuje klasifikační hypotézu (chronologickou, územní): vypracování kódu a interpretace výsledků zůstávají úlohou lidského specialisty. .

Radislav Hošek, Mezilidské vztahy v předhelénistickém Řecku
(27. 5. 1971)

Na základě zpráv střední attické komedie byl podán okruh představ objevujících se ve 4. století př. n. l. v Athénách z oblasti mezilidských vztahů. Srovnáním zpráv staré attické komedie se zprávami střední komedie bylo do jisté míry možno vyloučit konvenční náměty komedie anebo zaznamenat jejich proměnu ve 4. století (tak se představa žena-zlo dává do souvislosti s ženíným majetkem).

Ve střední komedii se objevují úvahy o člověku, nálady bezvýhodnosti a snahy prožít dnešek bez ohledu na zítřek (např. *Filetairos* fr. 7 Edm.), nová, dosud nevyrovnaná představa týchy (objevuje se v plurálu a je ztotožněna s osobním daimonem - *Antifanés* fr. 232a Edm.), závislost osudu a charakteru (*tropos*). V souvislosti s týché se objevují otázky týkající se problému *mathéma* a *techné*, poznání a dovednost, v jejich vztahu k životu.

Rozbitý obecní (polisní) kolektiv vyvádí jedince z izolace ve vyhledávání přátelství (vzniká otázka přátelství) a namnoze ho uvolňuje i ze systému dosavadního chápání manželství (muž se až dosud staral o to, co je venku, žena o to, co je doma). Vedlejšími projevy jsou idealizace chudoby, venkovského života, prázdnoty, ale také zvýšené požívání vína a růst městské zkaženosti. Nový způsob života (*parasité* a *hetairy* přinášejí i nový způsob oblékání a tím i novou specializaci řemesel) nachází své kritiky ve filosofech (ti jsou v komedii vysmíváni) a v umělcích, u nichž, už od Eurípida, dochází k idealizaci života barbarů.

Proti jedinci se objevuje nová kategorie - *дав*, *ochlos*, a tu vzniká i otázka, co jsou to *parrhésiá* a *eleutheriá* v nových podmínkách. Zde je počátek vývoje, který se v helénismu projevuje velkýmí hesly s malým dosahem pro prostého člověka.

Jan Beneš, K novým archeologickým výzkumům v Moesii a Thrákii
(21. 10. 1971)

Severovýchodní oblast Balkánského poloostrova, vyvíjející se ve starověku po dlouhou dobu v rámci římských provincií Moesie a Thrákie, vydala v důsledku poválečných archeologických výzkumů mnoho nových objevů a zjištění. Protože územní jádro obou provincií leží na půdě dnešního Bulharska, zaměřil se přednášející především na nové vykopávky v této zemi (okrajově byly ve výkladu zahrnuty výzkumy v Srbsku a v rumunské Dobrudži), a to v charakterizujícím výběru, doprovazeném asi 60 diapositivy, který vyplynul především z loňského tříměsíčního studijního pobytu. V současné době se tu pracuje asi na třiceti rozsáhlých objektech (římské tábory, řecká a římská města, římské villy, thrácké hrobky), z nichž byla značná část nově objevena. Terénní výzkumy poskytují bohatý materiál pro další vědní oblasti (epigrafika, numismatika, dějiny umění), jež jsou však pěstovány mnohem méně. Zdůrazněny byly i zásluhy českých badatelů (K. Jirečka, bratři Škorpilů, V. Dobruského a jiných), kteří koncem 19. a počátkem 20. století položili pevné základy moderní vědě a jejichž díla jsou do dnes východiskem dalšího bádání.

Ladislav Vidman, Vergilius a římské jména
(2. 12. 1971)

V latinských nápisech nacházíme některá jména, jež byla dávana podle hrdinů Vergiliovy Aeneidy. Nositeli těchto jmen byli především lidé nesvobodného původu, zejména otroci a propuštěnci císařského dvora a významných senátorských rodin ze začátku principátu. (Podstatná část přednášky je publikována v časopise *Ancient Society* 2, 1971, 162 - 173.)

H. G. Buchholz, Vykopávky na Kypru
(9. 3. 1971)

Přednášející nejdříve podal přehled archeologických výzkumů na Kypru a pak podrobně promluvil o vykopávkách na několika lokalitách, kterých se v poslední době zúčastnil. Dokumentoval je diapositivy.

Jan Beneš, Antické památky v Bulharsku
(20. 4. 1971)

Na pozadí historického vývoje severovýchodní oblasti Balkánského poloostrova ve starověku podal přednášející výklad o nových archeologických výzkumech na půdě antického Bulharska. Přednáška byla doprovázena promítáním asi padesáti diapozitivů.

Josef Češka, Ammianus Marcellinus a jeho místo v římské historiografii
(2. 11. 1971)

V přednášce byl podán životopis Ammiana Marcellina, posledního velkého starověkého historika, i charakterizováno jeho dílo, v jehož dochované části se ličí římské dějiny z let 354 - 378. Z hlediska uměleckého sice Ammianus nedosáhl takového výsledku, o jaký svou šroubovanou a vyumělkovanou mlouvou usiloval, ale po věcné stránce je jeho dílo místy pramenem dokonce primárním, neboť Ammianus často popisuje to, co sám zažil i viděl. Přes svou snahu o objektivitu nebyl ovšem Ammianus neosobním pozorovatelem toho, co se v jeho době dávalo, a často ostře kritizoval jevy, které se mu nelíbily, a to jednak na císařském dvoře, jednak ve společnosti hlavního říšského města, Říma, ve kterém v posledním období svého života žil a - ač národností Řek - psal latinsky.

Všechny vědecké edice Ammianova textu vycházejí z Fuldského kodexu, ale přednášející vyzvedl i mimořádný význam Geleniova vydání z r. 1533. Zikmund Hrubý z Jelení se totiž opřel o Hersfeldský rukopis, z něhož dnes existuje jen 6 listů a jenž v IX. století posloužil Fuldskému rukopisu jako předloha. Avšak do Ammianova textu zasáhl hluboko ještě jeden Čech, a to Robert Novák, který navrhl množství konjunktur, z nichž mnohých využil ve svém vydání z r. 1910 - 1915 C. U. Clark a ještě více pak J. C. Rolfe, kdežto nové vydání Seyfarthovo z r. 1968 - 1971 k nim zaujímá stanovisko velmi zdrženlivé.

Přednášející, který t. č. dokončoval český překlad Ammiana Marcellina pro nakl. Odeon, vybral pak několik ukázek (XV 5, XIX 8, XXI 9, XXIX 6, 17 - 19, a XXXI 16), které přednesla posluchačka latiny na brněnské filosofické fakultě Olga Jelenová.

Oldřich Pelikán, Náhrobní stavby v Lykii a nové objevy v Límyře
(14. 12. 1971)

Autor nastínil různé formy náhrobních staveb v Lykii od typických "piliřů" po héra (Xanthos, Trysa) a pojednal o jejich vzájemné chronologii. K náhrobním chrámům přibyl r. 1969 významný héraon v Límyře (německé výkopy, J. Borchhardt), které stavebně i sochařsky obohacuje naše poznání řeckoorientálního umění. Výkopce je datuje do let 390 - 370 př. n. l. a přisuzuje místnímu vládci Perikleovi.

Výstava „Dějiny antických sbírek“ v Národním muzeu v Praze

Od října 1971 do srpna 1972 se konala v Národním muzeu v Praze výstava "Dějiny antických sbírek v českých zemích". Výstavu uspořádali a její libreto napsali J. B o u z e k , M. D u f k o v á a J. M a r s a . Průvodce po výstavě připravil J. B o u z e k .

Cílem výstavy, která je součástí příprav na zřízení stálé anticé expozice klasické archeologie, je předvést dějiny i současný stav našich antických sbírek. Výstava ukazuje nejdříve předměty z nejstarší antické sbírky na našem území, kterou byla sbírka Rudolfa II. Byla to největší sbírka za Alpami před rozchvácením za třicetileté války. Na našem území z ní nic nezůstalo.

Dále se výstava věnuje muzejním sbírkám. Jde tu o Národní muzeum v Praze, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Památník Národního písemnictví v Praze, sbírky v Brně, v Plzni a v Líberci. Nejsou opominuty ani univerzitní sbírky v Praze a Brně, rovněž tak i jiné menší sbírky. Jsou tu fotografie hradů Buchlova a Orlika a zámku v Mnichově Hradišti, kde byly antické sbírky. Je věnována též pozornost Kroměříži a Kynžvartu.

Podstatnou součástí výstavy jsou ukázky našich antických sbírek. Jsou zde snímky z různých výstav (nejdůležitější byly výstavy Antické umění ve sbírkách a nálezech v Československu v r. 1951 a Antické sklo v roce 1970) a ukázky z první výstavy antického umění v letech 1938 až 1939 a její ohlasy v tisku. Vystaveny jsou časopisy a publikace, které odborně zpracovávají předměty našich antických sbírek.

Na výstavě je též vzpomenu zasloužilých pracovníků v tomto oboru, ať již to byli správci sbírek, kteří se o ně starali, než sbírky přešly do péče pododdělení pro klasickou archeologii Národního muzea v Praze r. 1969, nebo pracovníci naší archeologie jako M. Tyrš, J. E. Vocel a pochopitelně velice zasloužili bratři Škorpilové (hlavně Vladislav Škorpil, archeolog na Krymu).

Zaujmu i ukázky sbírek předmětů z výkopů B. Hrozného. Nechybí ani přehled uložené antických odlitků. Výstava se zabývá vznikem a činností Antického muzea v Hostinném nad Labem, kde jsou tyto odlitky uloženy nejnověji. Jsou zde ukázky interiérů muzea a výstav, které se v muzeu pořádají.

Přesto, že je na výstavě vystavován jen plošný materiál, převážně fotografie, působí výstava svěžím dojmem, je výstižná a srozumitelná. Výstava je důležitá nejen z hlediska klasické archeologie, ale je zároveň cenným příspěvkem k poznání vývoje naší muzeologie na tomto poli.

V. B a r t ů š e k

Seminář o antických sbírkách v Československu

Ve dnech 30. 5. až 1. 6. se konal v Národním muzeu v Praze seminář pod názvem "Dějiny, současný stav a výhledy antických sbírek v Československu". Na šesti zasedáních se jednalo postupně o archeologických sbírkách v Čechách, na Moravě i na Slovensku, o okrajových oblastech antického umění v našich sbírkách, o zaniklých sbírkách, o sbírkách numismatických a epigrafických a o využití a perspektivách antických sbírek v Československu, především o jejich soupisu a důstojném umístění ve stálých expozicích. Součástí semináře byly prohlídky antických památek, roztroušených v jednotlivých sbírkách v Praze, a to v Památníku národního písemnictví na Strahově, v Umělecko-průmyslovém muzeu, na filosofické fakultě UK a samozřejmě v Národním muzeu, kde byla prvního dne semináře otevřena výstava "Antický portrét".

Klasická archeologie jako samostatný obor existuje v Praze teprve sto let a soustavné antické sbírky se postupně vytvářely, až když starší fondy vzaly už většinou za své, buď že byly převezeny do Vídně (jako ze sbírek Rudolfa II. Gemma Augustea), rozchváceny za třicetileté války nebo prodány do ciziny (jako velká sbírka barona Kollera z Obríství, která vytvořila základ antických sbírek berlínských muzeí). V XIX. století získávali antické předměty především soukromí sběratelé (jako Vojtěch Lanna), kterých nebylo mnoho, neboť zájem se tehdy soustřeďoval především na památky národní kultury. Výjimku tvořili jen někteří šlechtici, kteří se o antiku zajímali (tak vznikla např. Metternichova sbírka v Kynžvartě), a někteří ředitelé muzeí (tak zásluhou bratří Škorpilů vznikla poměrně velká sbírka antik, především kerčských váz, v Umělecko-průmyslovém muzeu v Plzni). Příznačné je, že v Národním muzeu byl vyčleněn samostatný antický fond s vlastním inventářem teprve po první světové válce. Sbírký antik vznikaly u nás pomalu, poněvadž nebyly obohacovány soustavnými výkopy na antické půdě, jak tomu bylo např. u sbírek německých, francouzských a anglických, a na velkorysý nákup na uměleckém trhu se nedostávalo obvykle peněz.

Vcelku je však přesto možno konstatovat, že antické památky v Praze nejsou špatné kvality a není jich tak málo, aby nestály za stálou expozici. Naopak některé kusy jsou unikátní. Otázkou ovšem stále zůstává, kde malézt, v Praze volně vhodné prostory, i když by pro začátek stačilo 200 m². Názory na to, jak by měly být exponáty instalovány, se poněkud liší. Uvažuje se o tom, zda se mají vystavit pouze originály nebo jejich dokonale provedené kopie - i na výstavě Antický portrét bylo nutné některé zvláště cenné předměty např. z korunovačního kříže vystavit jen v kopiích -, či zda se mají k originálním památkám přidat také kopie památek, jež nejsou v našich sbírkách zastoupeny, a předvést celý komplex antické kultury v jejím vývoji. Většina diskutujících se přiklání k názoru, že by bylo vhodnější v Praze - už vzhledem k malým prostorovým

možnostem - vystavovat originály a jen v nepatrné míře dokonalé kopie z našich sbírek, poněvadž vývoj antického umění lze dobře sledovat na odličcích v Galerii antického umění v Hostinném n. L., kterou účastníci semináře měli možnost shlédnout při exkursi dne 2. června. S potěšením můžeme konstatovat, že galerie je hojně navštěvována, také početnými školními výpravami a zahraničními turisty, a že dobře plní své popularizační poslání. Nadto se tam každoročně pořádá tematická výstava originálů, např. v roce 1972 "Od Solónu k Maratónu".

Není pochyby o tom, že i Antické muzeum v Praze by dobře obstálo v konkurenci s jinými pražskými muzei a galeriemi a kvalitou svých exponátů by sneslo srovnání s cizími speciálními expozicemi antik, třebaš by bylo o něco chudší počtem vystavených exponátů. Tím by se konečně odstranila příhana, že Praha je jediným hlavním městem v Evropě, které nemá antické muzeum. Jádrem muzea by nepochybně tvořila antická sbírka Národního muzea, nyní už značně rozsáhlá a stále se zvětšující koupěmi i odkazy; od 5. 12. 1969 je odborně spravována novým Kabinetem pro klasickou archeologii při Prehistorickém oddělení Národního muzea. Je naděje, že předměty z ostatních pražských sbírek by byly v Antickém muzeu vystaveny jako trvalá depozita, pokud ovšem už nejsou organicky začleněny do stálé expozice, jako je tomu s antickým sklem v Umělecko-průmyslovém muzeu, kde dokumentuje vývojovou linii. Jako prozatímní náhradu Antického muzea pořádá Národní muzeum každoročně jednu antickou výstavu, v roce 1972 dokonce dvě, a to Dějiny antických sbírek v českých zemích a Antický portrét.

Doufejme, že se v dohledné době dočkáme Antického muzea v Praze, které umožní, aby památky, jež jsou dosud uloženy většinou v depositářích a často těžko přístupny i odborníkům, byly konečně důstojně vystaveny pro poučení i potěšení veřejnosti.

L. V i d m a n

Z K O N F E R E N C Í

VL epigrafický kongres

Ve dnech 18. - 23. září 1972 se konal v Mnichově VI. mezinárodní kongres pro řeckou a latinskou epigrafii, uspořádaný z pověření mezinárodního komitétu národním německým komitétem v čele s H. Nesselhaufem z kostnické university. Největší zásluhu na hladkém průběhu a dokonale organizaci má mnichovská Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik Německého archeologického ústavu, především její ředitel E. Buchner a sekretář kongresu M. Wörrle, kteří byli prakticky celý jeden rok před kongresem vyřazeni ze své normální vědecké činnosti. Dík všech účastníků jim patří nejen za to, že kongres dokonale zvládli po organizační stránce, nýbrž i proto, že dokázali prosadit novou koncepci epigrafických kongresů, soustředěných opět po prvé od prvního poválečného epigrafického kongresu v Paříži r. 1952 na stěžejní problémy epigrafie, tentokrát především na styčné body epigrafie s ostatními disciplínami věd o antickém starověku. Tak se jim také podařilo, že opět poprvé od r. 1952 se mnichovského kongresu zúčastnil Louis Robert z Paříže, který jinak odmítal zásadně účast na epigrafických kongresech pro roztržštěnou tematiku.

Základní myšlenku kongresu nebylo ovšem možné provést do všech důsledků, protože vedle hlavních témat (Vývoj měst pod římskou vládou, Epigrafie a právo, Epigrafie a hospodářské dějiny, Epigrafie a řecké dějepisectví v V. a IV. stol. př. n. l.) bylo přihlášeno mnoho jiných drobnějších sdělení, jež měla být podle původního plánu zařazena až v pozdním odpolední nebo večer po skončení rámcového tématu a z nichž se měli účastníci dovědět o zajímavých nových objevech nebo o nových podstatných výkladech nápisů už známých. Tato sdělení však narostla natolik, že musila být rozdělena každé odpoledne do tří sekcí, jejichž tematika se leckdy překrývala a často konkurovala ještě s pokračováním ústředního rámcového tématu. Není to žádné neštěstí, protože všechna tato sdělení měla žádoucí úroveň, pouze nebylo fyzicky možné je všechna vyslechnout. Všechny světové kongresy se nyní rozrůstají do takových rozměrů, že epigrafický kongres ve srovnání s nimi byl ještě velmi uměřený. Na druhé straně je potěšitelné, že i o kongres, který lze pokládat za speciální, se projevuje tak živý zájem (přijelo zhruba 370 účastníků), a že ve všech sekcích se dbalo na to, aby byla od sebe oddělována řecká a latinská epigrafie, jež k sobě nerozlučně patří.

Integrální součástí kongresu byla exkurze po římských a raně středověkých památkách v Řezně, uspořádaná po skončení všech zasedání v neděli dne 24. září. O řezenské epigrafii, jejích problémech a omezení informoval účastníky už předem ve své páteční večerní přednášce A. Radnoti.

Před vlastním kongresem zasedalo mezinárodní komitét pro pořádání epigrafických kongresů. Místo dvou zemřelých členů bylo kooptací doplněno celkem o čtyři nové členy, z nichž dva jsou z lidových demokracií - H. Krummrey z Berlína byl přijat jako vedoucí tradičního Corpus inscriptionum Latinarum, aby po smrti G. Klaffenbacha, vedoucího práce na sbírce Inscriptiones Graecae, byla v komitétu zastoupena berlínská corpora, a D. M. Pippidi z Bukurešti zastupuje nyní v komitétu jako další člen Rumunsko, jež se uvolilo pořádat v roce 1977 další, v pořadí již sedmý, epigrafický kongres. Jako místo konání přicházela v úvahu tři města, Bukurešť, Kluz nebo Konstanca, dodatečně pak bylo oznámeno, že byla zvolena Konstanca, která, jak jsem se později dověděl, nadšeně souhlasí, protože si velmi zakládá na svých antických památkách, jež jsou turistickou atrakcí a přinášejí městu zisk, vynakládaný opět na další výkopy a péči o tyto památky.

G. Mihailov ze Sofie předložil na tomto zasedání návrh na vytvoření Mezinárodní společnosti pro latinskou epigrafii na jednotnou společnost pro řeckou a latinskou epigrafii, komitét však přenechal rozhodnutí plénu kongresu, jež se k rokování o této otázce sešlo jednou večer během kongresu. Na plénu bylo nakonec hlasováním rozhodnuto, že je užitečné ustavit jednotnou společnost pro řeckou a latinskou epigrafii; k tomu účelu byla zvolena pětičlenná komise v čele s navrhovatelem Mihailovem, aby vypracovala stanovy a spojila se pak se všemi zájemci. Při diskusi bylo všem jasné, že se nová společnost v určitém smyslu překrývá s mezinárodním komitétem pro pořádání epigrafických kongresů. Tento orgán však nemá prakticky žádnou pravomoc, není právníckou osobou pro styk s úřady a má pouze pracovní charakter omezený na konání kongresů. Proto epigrafikové, i když s určitými rozpaky, vyslovili souhlas se zřízením nové společnosti, jež by sdružovala všechny zájemce v mezinárodním měřítku a mohla zasahovat, kde by bylo třeba, jako organizace patřící pod UNESCO.

Na témže plenárním zasedání se diskutovalo také o dalších osudech ročního repertoria Supplementum epigraphicum Graecum. I když jsou obecně známy některé nedostatky SEG, přece jen všichni konstatovali, že to je podnik velmi užitečný, a litovali, že A. G. Woodhead z Cambridge nemůže nadále pokračovat v této namáhavé práci. Další osud SEG není zcela jasný, protože se na kongresu nenašel nikdo, kdo by se uvolil pokračovat, jako se na pařížském kongresu r. 1952 po odstoupení dosavadního vydavatele ujal Woodhead dalšího vydávání. Zatím byla ustavena pětičlenná komise, aby uvážila možnosti alespoň částečné náhrady SEG, např. fotografováním nových nápisů (to ovšem naráží na potíže působené užíváním rozličných typů závorek v různých publikacích, protože se dosud všude nevžil jednotný leydenský systém). Za částečnou náhradu lze považovat ochotu redakce časopisu Journal of Hellenic Studies publikovat pravidelné přehledy nových řeckých nápisů podle geografického principu, tj. postupně v každém ročníku vždy jednu větší oblast.

Vlastní vědecká náplň kongresu, jak jsme již zdůraznili, byla zaměřena na širší souvislosti epigrafie a na styčné body se všemi ostatními disciplínami věd o antickém starověku, jinými slovy na komplexnost epigrafického bádání, jež se dnes neobejde především bez úzké spolupráce s archeologií a historickou geografii. Tyto aspekty zdůrazňovali vesměs všichni přednášející i v krátkých sděleních. V poslední době lze kromě toho pozorovat vzrůstající zájem o hospodářské dějiny, o sociologické zkoumání a o nové metody strojního zpracování napsů, i když jsou si všichni vědomi pouze pomocné úlohy elektronických strojů, které mohou jen dobře zachytit rozsáhlý materiál a zhruba jej utřídit. Mnoho přednášek bylo věnováno otázkám prosopografickým a onomastickým, jež se nyní velmi intenzívně studují v celém světě. Zato veliká tradiční corpora postupují poměrně pomalu, právě proto, že je třeba je zpracovávat mnohem komplexněji než dříve a konkurují jim národní sbírky napsů, omezené však bohužel vždy jen na území jednoho státu; pro ty se také spíše najdou finanční prostředky, jichž je třeba stále více, jak stoupají náklady na tisk a požadavky na fotografické reprodukce.

Na zahajovacím i závěrečném zasedání, na nichž vystupovali především H. Nesselhauf, L. Robert a R. Syme (vedle toho G. Daux se vzpomínkou na G. Klaffenbacha, příznačně Francouz na Němce), byla opět zdůrazněna ona komplexnost epigrafické práce, odpovědnost při publikování, aby se nepsalo jen pro publikaci za každou cenu s nekonečným opakováním všech údajů přejímaných od předchůdců, a ozvalo se naopak varování před perfekcionismem, který oddaluje vycházení lidí dobrých prací jen proto, že tam ještě chybí nějaká maličkost. Základem dobré interpretace však vždy zůstává dokonalá znalost jazyka, která nyní upadá, co se týče latiny a řečtiny, na celém světě, a je proto třeba zvednout její úroveň už na středních školách.

Mluvíme-li o světovém epigrafickém kongresu, nemůžeme se nezmínit o malém epigrafickém semináři, který se konal jen týden po mnichovském kongresu v rumunské Kluži v rámci XII. kongresu Eirene (1. - 7. října 1972). Stejně jako semináře pro latinskou epigrafii, pořádané r. 1965 u nás v Tupadlech a v Praze a r. 1968 v Balatonalmádi v Maďarsku, vedl i tento seminář, jenž měl tvořit jejich pokračování, H. - G. Pflaum z Paříže. Rozdíl byl jen v tom, že v Kluži byl seminář součástí velkého kongresu, nebyl omezen jen na úzký okruh zájemců, nýbrž byl otevřen všem, kdo si chtěli poslechnout jeho přednášky a především diskuse. Diskuse byly nejcennějším přínosem semináře, stejně jako stručný přehled o tom, na čem kdo z přítomných epigrafiků pracuje. Potěšitelný byl také přínos mladých rumunských epigrafiků, především žáků D. M. Pippidiho, který vytvořil celou vlastní školu. Svým způsobem byl tento seminář pokračováním epigrafického kongresu, také proto, že mnoho účastníků bylo stejných.

L. V i d m a n

Konference o helénismu

Ve dnech 10. - 13. října 1972 uspořádal Kabinet pro studia řecká, římská a latinská ČSAV na zámku v Liblicích pracovní poradou "Sociální problémy v helénismu a v římské říši" za účasti příslušných univerzitních kateder v Praze, Brně a Bratislavě a jiných vědeckých pracovišť zabývajících se antikou, zároveň s přizváním několika zahraničních účastníků ze socialistického tábora.

Počítalo se s účastí zhruba deseti odborníků ze zahraničí, nakonec však jich mohlo přijet jen šest (J. M. Štajermanová a A. I. Pavlovskaja z Moskvy, J. Irmecher, H. Kreissig a R. Müller z Berlína, Zs. Ritoók z Budapešti). Je třeba velmi litovat, že pro nemoc a jiná zaneprázdnění nemohli přijet J. K. Kolosovskaja z Moskvy, I. Biežúnska - Mařowist z Varšavy, Zoe Petre z Bukurešti, V. Velkov ze Sofie a A. Mócsy z Budapešti, za kterého na poslední chvíli obětavě zaskočil Zs. Ritoók.

Helénismu jako klíčovému období, v němž se formují základy celého dalšího vývoje, se věnuje zvýšená pozornost v celém světě a také v socialistických zemích i u nás. Práce se zaměřují zvláště k sociálním otázkám, které se staly za helénismu ještě aktuálnějšími než v dřívějších obdobích. Helénismus byl u nás zařazen do státního plánu výzkumu, a proto také tato konference, omezená na užší okruh zájemců, byla pojata především jako pracovní zasedání, jež by přispělo k vyjasnění dalšího postupu a ukázalo, nač je třeba se hlavně soustředit, i když helénismus se chápe v nejširším smyslu a je snaha nezanedbat žádný důležitý aspekt, včetně přerůstání do římské doby císařské. Proto se jednalo v Liblicích o různých tematických okruzích, i když hlavní pozornost se zaměřila na sociální otázky, a dostatek času byl vyhrazen diskusím jak o jednotlivých referátech tak o problémech metodických.

Po slavnostním zahájení, jehož se zúčastnili také zástupci vyšších orgánů ČSAV, byly předneseny tři základní referáty, v nichž se projevil celý rozsah i dosah helénismu od vlastní doby helénistické přes římskou až po Byzanc. J. M. Štajermanová shrнула výsledky sovětského bádání o otroctví v helénistické i římské době, především z metodologického hlediska, J. Irmscher pojednal souhrnně o helénismu v historickém povědomí Byzantinců a ukázal životnost helénistických tradic v pozdějších dobách, P. Oliva probral v celé šíři sociální otázku v helénistickém Řecku a ukázal příčiny sociálních bojů. Konference byla na posledním zasedání zakončena zásadní úvahou J. Buriana o helénismu jako historické epoše, o jejích charakteristických rysech, se zdůrazněním úlohy rozvíjejícího se Říma a tzv. okrajových kultur. Z diskuse, která navazovala na tuto úvahu a dotýkala se širších souvislostí, organicky vyplynul požadavek, aby se podobná konference po nějaké době opakovala s přesnější vymezeným tématem, jak k němu nepřímo dalo podnět jednání celé této porady.

Ostatní referáty byly spíše zaměřeny na speciální tematiku, i když také z nich vyplývaly obecnější závěry. Zhruba je možné je rozdělit do čtyř okruhů. Do okruhu sociálních a hospodářských dějin, který byl zastoupen nejvíce, patřily referáty H. Kreissiga o rozdílech vlastního řeckého světa a helénizovaného Orientu, osvětlených na příkladu helénistické polis v egejském prostoru a v Orientě, J. Pečírky o zemědělských statcích v klasickém a helénistickém Řecku, o nichž se dovidáme teprve v poslední době konkrétnější údaje, R. Hoška o stycích thrácké oblasti s helénistickým světem, při čemž byly zdůrazněny některé specifické rysy sociální struktury Thráků, K. Kurze o stycích Illyrů s helénismem, především po stránce hospodářské, se zdůrazněním metodologických aspektů, V. Vavřínska o struktuře otrockých povstání, typických pro pozdní helénismus, především vzhledem k nynějšímu stavu bádání o povstání Aristoníkové. Sem náleží také, last but not least, referát A. I. Pavlovské, přednesený na závěrečném zasedání, o pozemkové rentě v Egyptě, především na základě cenových údajů obsažených v papýrech.

Další okruh lze charakterizovat jako filosofický. R. Müller v referátu o sociálních základech epikúrovské filosofie ukázal především kořeny názorů o chudobě filosofické a skutečné ($\pi\epsilon\nu\lambda\alpha$ na rozdíl od $\pi\omega\chi\epsilon\iota\alpha$), L. Varci v přednášce o Plótinovi a jeho předchůdcích zdůraznil boj mezi racionalismem a iracionalismem a osvětlil dobu, v níž Plótinus žil, J. Janda se zabýval v referátu o eticko-sociálních problémech v Zénónově filosofii, především jeho Politeiou a charakterizoval ji jako čistou utopii. K tomuto okruhu lze volně přiřadit úvahu L. Vidmana o řeckých a egyptských prvcích v Isidině kultu, v němž tyto prvky nabývaly střídavě v různých dobách různé intenzity.

Jazykové bádání bylo zastoupeno především shrnujícím referátem H. Kurzové o helénistické řečtině, tj. o otázkách helénistické koiné, osvětlených i z obecně lingvistického hlediska. A. Bartoněk jednal o helénistické koiné a dialektech, při čemž zdůraznil význam tzv. interdialektů, společných jednotlivým dialektickým skupinám. K. Hubka se zabýval jazykem helénistických odborných spisovatelů, především na základě rozboru použití předložek $\epsilon\kappa$ a $\alpha\pi\acute{o}$.

Z okruhu klasické archeologie přednesl J. Bouzek referát o helénistickém městě, aiolské Kýmě, a M. Dufková o terakotách tam nalezených, oba na základě československých výkopů A. Salače z dvacátých let; mají velkou zásluhu na tom, že konečně budou tyto výkopy v úplnosti publikovány. Všichni víme, jak obtížné je zpracovávat staré, často troskovité cizí materiály.

Konference v Liblicích byla skutečně pracovní, nebyly tam žádné sece, všichni mohli volně diskutovat ke všem přednáškám, jež v mnoha případech na sebe navzájem navazovaly a jejichž tematické okruhy se překrývaly. Diskuse byla spontánní a nepřipravená, jak vyplynula z přednesených referátů i diskusních příspěvků. Jejím velkým kladem byl interdisciplinární charakter a soustředění

na jeden časový úsek, osvětlovaný z různých hledisek. Ukázalo se mimo jiné, že už sám pojem helénismu by zasluhoval zvláštní pozornosti stejně jako otázka jeho jednotnosti a naopak rozdílnosti v různých oblastech i různých společenských a etnických skupinách. Zdůrazňoval se vliv Orientu i zároveň helenizace Orientu a patřičná pozornost byla věnována i tzv. okrajovým oblastem.

Účastníci se nakonec shodli, že další konference by opět měla být omezena na užší okruh lidí, kteří by mohli bez zábran diskutovat ke všem otázkám z různých odborných pozic. Okruh zájemců z ostatních zemí komitétu Eirene by se nutně zvětšil - už nyní se projevil velký zájem o tuto tematiku -, ne však natolik, aby se narušil pracovní charakter. Vhodný termín pro příští konferenci by mohlo být jaro 1975; téma už se začalo rýsovat při posledním zasedání, když se diskutovalo o antických centrech a méně vyvíjených oblastech.

Referáty přednesené na konferenci mají být co nejdříve publikovány ve zvláštním sborníčku, včetně těch, jež byly přihlášeny, ale nemohly být proneseny.

L. V i d m a n

Z NOVÉ LITERATURY

Rudolf Pfeiffer, Geschichte der klassischen Philologie. Von den Anfängen bis zum Ende des Hellenismus. Aus dem Englischen übersetzt von Marlene Arnold. Reinbeck bei Hamburg Rowohlt 1970. 374 s. (Rowohlts deutsche Enzyklopädie č. 344 - 346.)

Celosvětově stoupá význam drobných levných příruček, které mají zprostředkovat nejnovější poznatky z nejrůznějších oborů. Do této oblasti patří kniha augšpurkského rodáka a jednoho z posledních významných žáků slavného Ulricha v. Wilamowitz-Möllendorffa. Originál napsal autor anglicky jako příručku pro posluchače klasické filologie v Oxfordu za svého nedobrovolného pobytu v Anglii, kam se musil za Hitlerovy nadvlády z politických důvodů uchýlit.

Dějiny žádného vědního oboru se nepiší samoučelně: dílem slouží zařazení disciplíny do rozvoje světové kultury a za druhé mají odborníkům vyjasnit pracovní úkoly a místo v soustavě věd. Věta, kterou Pfeiffer začíná toto své dílo, jest definice, velmi věcná, velmi přesná, ale silně podbarvená anglosaskými a román-skými názory, kde společenské a duchovní vědy nebývají ani považovány za vědy v pravém slova smyslu, ale za umění. Tato věta - definice zní velmi apodikticky: "Filologie jest umění rozumět literární tradici, vysvětlovat ji a rekonstruovat ji". Důraz na umění jest zde podstatný, např. oproti Alfredu Gudemanovi, který ve svém německém znění se pozitivisticky vůbec nesnaží podat definici, nýbrž podává jen výčet podoborů, ze kterých se filologie skládá, a Gerckeovi, který vychází z negativního ohraničení vůči historii a pak teprve se snaží stanovit její náplň, kterou vidí v gramatické a esteticko-kritické interpretaci textů, kdežto Pfeiffer, zdá se, podává definici snad příliš širokou anebo - a to se zdá pravděpodobnější - lingvistika musí být poplatná širšímu estetickému pojetí. Toto by se možná dalo pak spíše určit z hodnocení jeho životního díla a vývoje jeho osobnosti než z jedné knihy.

Druhou zvláštností jest, že autor napsal dějiny klasické filologie ve starověku. Můžeme se zde podívat jeho odvaze zpracovat oblast tak nejasnou, kde obzvláště pro důležité období helénistické se nachází většina pramenů v zlomcích, ale přinesl si k tomu nevšední průpravu svým vydáním Kallimacha. Dílo rozděluje Pfeiffer na dvě epochy: na prehistorii řecké filologie od nejstarších dob až po nejvýznamnější filology athénské: Sókrata, Platóna, Aristotela; druhý pak úsek jest období helénistické.

Dílo bude pro mnoho filologů i nefilologů překvapením: Pfeiffer totiž počíná dějiny řecké filologie ne teprve sofisty nebo Sókratem, respektive Aristotelem, ale přímo Homérem a

Hésiodem, kde dílem sám, dílem rozbořem novější literatury ukazuje na naivní etymologie homérské, hésiodovské a jiných řeckých básníků.

Kniha jest protkána bohatou problematikou, kterou autor přes snahu původně podat učebnici a pak populární příručku neztrácí se zřetel, ale spíše ji ještě doplňuje: např. velmi kriticky rozbíjí legendu o Peisistratově, či lépe jím podníčené redakci homérských básní. Dokazuje, že jde o promítnutí snah helénistických králů do dob 6. století př. n. l. a že tuto pověst lze sledovat jen do 1. století před n. l., třebaže víra v ni se udržovala houževnatě do nedávné doby v řadě učebnic, podporována autoritami jako Ritschl, Burckhardt aj. Avšak zdůrazňuje význam předhelénistického vydavatele homérských básní - Antimacha - současníka Platónova.

Na sofisty se dívá nezaujatě ne brýlemi platónských dialogů, ale snaží se kriticky rozebrat jejich význam, jak pro všeobecné vědecké vzdělání, tak pro rozvoj filologie obzvláště. Sofisté pro něj nejsou "vědci", ani v antickém smyslu, poněvadž se nedovedli odtrhnout od hrubé empirie a přejít na úroveň metodickou.

Když autor zpracoval tento neobyčejně těžký úsek historický, rozebírá význam a přínos Aristotelův pro gramatiku. Hlavní vývoj gramatiky a logiky připisuje stoikům, v čemž ovšem nepodává nic nového. Studium lingvistiky starověku by mohlo tvořit další samostatné dílo.

Věren své definici věnuje Pfeiffer pozornost vydavatelům a textovým kritikům v Alexandrii, jejichž jména jsou všem filologům známa. Ale ani zde se nespokojuje náčrtem, nýbrž jde zase do podrobností a přísně kritizuje tradici.

Dílo považují za velmi užitečné pro každého filologa, nemohu je však v žádném případě považovat za publikaci, které by hned napoprvé rozuměl začátečník, tím méně pak laik, obzvláště když důkladné studium latiny a starověkých dějin, o řečtině ani nemluvit, zmizelo ze středních škol, a také chybí dostatek popularizujících a při tom vědecky hlubokých děl. Jen ověřit si některé problematice téže by potřebovalo za příznivých podmínek několik měsíců heuristické práce, nehledě k reinterpetaci. Jediný skutečný nedostatek vidím v tom, že autor nepodal na konci knihy soubornou bibliografii buď vyčerpávající nebo aspoň doporučující, nýbrž jen pouhý soupis zkratek encyklopedií, sbírek monografií a časopisů, jejichž počet jest ovšem úctyhodný (přes čtyřicet souborných titulů bez přesných citací, které jsou jen pod čarou v textu).

Dílo uzavírají rejstříky: jmenný, předmětový, index Graecitatis a slovník častěji interpretovaných míst.

Snad by nebylo nevhodné dílo přeložit alespoň ve formě skript, neboť obsahuje řadu nových myšlenek, někdy "kacířských". Nepodává

dějiny klasické filologie izolovaně, nýbrž v souvislosti s vývojem ostatních věd a, třebaš silně rámcově, s dějinami společenských systémů. Nehledíc k tomu, že třebaš není zrovna "lidové", postrádá "učené" suchopárnosti a nesrozumitelnosti.

H. K o p ř i v a

Pavel Oliva, Sparta a její sociální problémy. Praha, Academia 1971. Stran 339 + 32 tab. Cena váz. Kčs 56,--.

Už v antice se snažili historikové a filosofové vysvětlit, proč se Sparta tolik liší od ostatních řeckých obcí, a o vysvětlení spartských zvláštností se snažilo i velmi mnoho badatelů v moderní době. Stačí se podívat jen na rozsáhlý seznam literatury v Olivově knize, který zaujímá 12 stran hustého tisku. Oliva se zabýval otázkami souvisejícími s ústavou Sparty a jejími sociálními problémy už dříve, zvláště ho lákaly helénističtí reformátoři ve Spartě Agis, Kleomenés a Nabis. Při detailním zkoumání těchto otázek přišel k poznání, že je třeba prozkoumat i dřívější období spartské historie a jejich sociálních dějin, a tak vznikla nakonec kniha, v níž se podrobně dovidáme o Spartě od archaických dob až po ovládnutí Řecka Římem.

Kniha je rozdělena na tři velké oddíly, z nichž první zahrnuje vznik spartského státu a jeho charakteristické rysy, druhý spartskou společnost v 5. a 4. století a třetí helénistickou Spartu. Jde o základní vyčerpávající dílo o Spartě, v němž je přihlédnuto nejen ke všem primárním pramenům, ale i k celé dosavadní literatuře, která je kriticky zhodnocena. Je to kniha zároveň analytická a syntetická, nic podstatného v ní není opominuto, ale přitom jde čist i jako poutavé vyprávění o všech peripetiích pohnutého osudu Sparty. Velký důraz se klade na sociální otázky, v nichž je dosud mnoho nevyjasněného. Už otázka heilótů je tvrdým oříškem a Olivovi se podařilo přijít na velmi pravděpodobné řešení vývoje této instituce v celém průběhu spartské historie. Sociální otázky byly základním problémem spartské historie a sami spartští králové je musili vždy čas od času řešit různými reformami, které většinou ztroskotaly pro tradicionalismus spartské ústavy, neboť spartský stát se mohl udržet ve své expanzivní vojenské politice právě jen proto, že lpěl na staré lykúrgovské ústavě.

Oliva správně začíná svůj výklad už od počátků Sparty a dórské migrace do Řecka, protože jen tak lze vysvětlit některé charakteristické rysy spartského zřízení, udržovaného pak houževnatě tradicí, která byla ve Spartě daleko silnější než kdekoli jinde v Řecku; vždyť dokonce ještě hluboko v helénistické době se Sparta snažila udržet si svůj charakter městského státu a stála stranou helénistických universalistických tendencí a stále se bránila, alespoň oficiálně,

rozvinutí peněžního hospodářství. Nejen v archaické době, ale i později přežívalo mnoho z rodového zřízení.

Vedle prvního oddílu knihy, kde se nám podává klíč k pochopení základních principů spartského zřízení - a právě v posledních letech se věnuje těmto otázkám patřičná pozornost také v souvislosti s novými pohledy na migraci Dóřů a zánik mykénské civilizace - a kde Oliva významně přispívá k obohacení našich znalostí o nejstarších dějinách Sparty, pokládám za nejzajímavější a nejdůležitější třetí oddíl knihy, věnovaný helénistické Spartě. Je dobře ukázáno, jak málo byla Sparta zasažena obecnými tendencemi helénismu a jak se nedomohla vymanit ze zděděných zastaralých forem přes úsilí reformátorů, kteří musili vždy nejprve získat oporu pro svou politiku vojenskou expanzí. Rok 192 př. n. l. pak znamená konec samostatné spartské historie a definitivní dobytí Řecka Římem. R. 146 tvoří i konec knihy, protože Sparta pak žila už jen ze své bývalé slávy jako atrakce pro Římany. Nebylo by ovšem nezajímavé, kdyby nám Oliva někdy podal pokračování spartské historie v římské době, protože mnoho institucí (jako eforát, gerusie, patronomové) přežívalo i potom.

Oliva postupuje v celé práci velmi rozvážně, svého závěry lze naprosto souhlasit a je dobře, že je v případech, jež dosud vzdorují apodiktickým formulacím, vyjadřuje velmi opatrně. Možná ještě opatrnější mohl být při líčení vpádu Dóřů na Peloponnesos, který sám o sobě, jak Oliva naznačuje, nezničil mykénskou kulturu. Je to ovšem rozsáhlý komplex otázek, související také s dóřskými dialekty, jichž se Oliva pouze letmo dotkl, a s problémem, jak dalece a v jakém postavení se udrželo původní obyvatelstvo. To všechno samozřejmě nemohl řešit v úvodní kapitole, kde šlo především o to, odkud pocházejí zvláštnosti spartského zřízení a způsobu života.

Někde by snad šlo v literárních pramenech uvažovat o vlivu oblíbených loci communes. Tak by se nemusilo brát za bernou minci, že v třetí messénské válce obléhali Spartáné deset let Ithómu (str. 156), když počet desíti let mohl být fikcí podle desetiletého dobývání Tróje, stejně jako byl v římské historii napodoben při obléhání Vejí. Podobný locus communis máme možná v pozdní zprávě o Terpandrovi, který hudbou učinil konec rozbrojům ve Spartě (str. 114); o uklidňující moci hudby se v antice vykládalo mnoho historiek, které se sotva skutečně přihodily (např. o Alexandru Velikém).

Knihy, která vyšla zároveň v anglické mutaci (Sparta and her social problems), je vybavena i výtečným vzhledovým materiálem. Neměla by chybět v knihovně profesionálního ani laického zájemce o antiku, protože v ní lze najít základní fundované poučení i řešení speciálních otázek.

L. V i d m a n

Další z publikací, v nichž se autor zabývá sextovskou problematikou - tentokrát se širokým záběrem, jako by se chtěl s definitivní platností vypořádat s tematikou, kterou se obírá déle jak čtvrt století. Nejde však přitom o pouhé shrnutí výsledků, získaných v pracích předcházejících, nýbrž je tu obsaženo leccos nového, jak o tom svědčí další, nově nalezené paralely mezi jednotlivými Sextovými díly (J. také tyto nové paralely svědomitě jako takové uvádí). Je to tedy další doklad autorovy houževnaté, odříkavé práce, s jakou přistupuje ke studiu svých textů.

Také toto Janáčkovu dílko - jako ostatně všechny jeho práce - se vyznačuje několika charakteristickými rysy: koncizností, výrazovou úsporností, jež mu brání v plýtvání výrazovými prostředky a působí, že jeho díla jsou stručná, hutná; precizností, s níž dovede vyhmátnout pravý výraz pro žádanou myšlenku nebo myšlenkový odstín.

Tématem Janáčkovy knihy je používání rozdílných terminologických prostředků v jednotlivých Sextových dílech; v každé z 12 kapitol se rozbírá jeden samostatný termín - nebo skupinka rovnomocných termínů - ukazuje se na základě úplné excerpty, jak se střídá jejich použití, protože - to lze považovat od Janáčkových "Prolegomen" za bezpečně zjištěné - nejvýznačnějším rysem Sextovy stylistiky je snaha po maximální variaci, záměně jednotlivých výrazů.

Tak jdou - po kratičké předmluvě (str. 7 - 8) a stručném úvodě (číslovaném jako 1. kap. str. 9-11) - v rychlém sledu za sebou jednotlivé kapitoly nadepsané vždy názvem výrazového prostředku v nich probíraného:

2. Ὅσον ἐπὶ (13 - 20); 3. Ἄπιστος (21 - 26); 4. Ζητώ (27 - 37);
5. Ἀντιλέγω, ἀντίρρησις (39 - 43); 6. Ἀντιθέσις κτλ. (45 - 46);
7. Ἀναρῶ, τίθημι κτλ. (47 - 60); 8. Ἀδοξάζω (61 - 62); 9. Κρίνω, ἐπικρίνω, προκρίνω, κριτήριον κτλ. (63 - 72); 10. Διαφωνία, ἰσοσθένεια, ἐποχή (73 - 89); 11. Ὁ τροπος, τῆς ἐποχῆς (91 - 99);
12. Πᾶσι - τισί (101 - 122); 13. Περιτρέπω, περιτροπή (125 - 129).

Následuje 14. kap. obsahující stručný závěr (str. 131 - 134). Z něho se dovídáme - s typicky janáčkovskou opatrností, - že Sextovy formulace ukazují mj. na to, že Sextus čerpal ze staršího skeptického spisu vyznačujícího se primitivností podání, že však oba mladší spisy prozrazují snahu zlepšit jazyk a literární sloh. Proto je třeba Sextův text - je-li ho používáno jako doxografického pramene pro dějiny starší řecké filosofie - mít na paměti, že je mnohdy "zliterárněn". Což je samo o sobě postačující přínos této knížky.

Uzavřena je indexem významnějších slov, jejichž obsah byl v knize podroben rozboru (str. 135), jakož i seznamem (jedenácti) nových paralel (136).

L. V a r c l

Rufus Ephesius, Quaestiones medicinales. Edidit Hans Gärtner. Leipzig, B. G. Teubner 1970. 32 s.

Mezi autory, jejichž jméno upadlo neprávem téměř v zapomenutí, je řecký lékař Rufus a Efesu, žijící za doby Traianovy, z něhož čerpali pozdněantičtí medicínští kompilátoři jako Oreibasios, Sóranos z Efesu a z jehož bohatých zkušeností čerpal i sám Galénos. Patřil ke škole hippokratovské, kterým se říkalo později dogmatikové. Kromě editorů se pokusil naposledy před druhou světovou válkou zhodnotit jeho dílo Joh. Ilberg (Abhandlungen der philosophisch-historischen Klasse der Sächs. Ak. 41, 1930, 1. sešit). Vedle Ilberga zdůraznil jeho význam už U. v. Wilanowitz-Möllendorff, který kladl na Quaestiones velký důraz. Před Gärtnerem toto dílko vydal již známý znalec řecké medicíny Daremberg.

Gärtnerovo vydání vyšlo nejprve ve sbírce berlínské akademie Corpus medicorum Graecorum, kde vydavatel připojil svědomitý německý překlad a důkladný komentář. Darembergovi projevili Gärtner svou úctu tím, že ve svém vydání užívá jeho paginace vedle rukopisného rozdělení na kapitoly. Vydání u Teubnera samozřejmě vyduřil překlad i komentář, jinak najdeme jen drobné formální změny v textové kritickém aparátu a několik maličko vsuvek v poukazech na prameny a literaturu, které se nacházejí nad vlastním textově-kritickým aparátem.

Dílko má dvojitý význam: jednak dává nahlížet do psychologicko-etického přístupu svědomitého antického lékaře k pacientu, jednak ukazuje metodické použití symptomatiky k určení diagnózy a prognózy nemoci. Tato stránka bude zajímat historiky medicíny. Druhá stránka, čistě lingvistická, bude zajímat především filology. Rufus je autor, který nepodlehł módnímu aticismu své doby, a proto zachoval mnoho vazeb a tvarů z nářečí koiné. Číst však vydání nekomentované bude působit velkou námahou a lze při něm užít jen nejlepších řeckých slovníků. Pro filologa se arci vždy vyplatí srovnávat autory "klasické" a "neklasické".

H. K o p ř i v a

Eirene VIII, 1970; IX, 1971. Vydává Academia, Nakladatelství ČSAV Praha, 206 a 158 stran, XIX a VII tabulí.

V dubnu roku 1957 se konala v Liblicích mezinárodní konference pracovníků z oboru věd o antickém starověku, na které byl mimo jiné ustaven "Komité pro podporu antických studií v socialistických zemích". Členy tohoto Komitétu, který dostal symbolický název Eirene-Mír, se stali zástupci BLR, MLR, NDR, PLR, RLR, SSSR a ČSSR. Zároveň bylo rozhodnuto, aby Komitétu vydával svůj

orgán, který měl vycházet v Praze. Díky velkému úsilí akademika A. Salače pak v roce 1960 spatřilo světlo světa prvé číslo nového sborníku, nazvaného *Eirene*. Jeho další historie se dotknou jen stručně – po značných průtazích vyšlo druhé číslo až roku 1964. Výkonná redakční rada, v jejímž čele po smrti akad. Salače stojí dodnes prof. L. Varcl, tu uveřejnila programové prohlášení, ve kterém zdůraznila záměr publikovat výsledky práce badatelů ze socialistických zemí, podporovat spolupráci s pokrokovými vědci ostatních zemí a především sledovat rozvoj nových, marxistických metod ve vědách o antickém starověku. Zároveň byl obsah sborníku rozšířen oproti původním článkům o rubriku recenzí a zpráv ze života vědeckých institucí socialistických zemí. V následujícím třetím čísle byla pak nově zařazena rubrika, přinášející přehledy nejnovějšího bádání v jednotlivých oblastech vědy o antice a ve čtvrtém čísle seznam publikací, došlých do redakce, čímž bylo formální uspořádání sborníku dovršeno. V této podobě vychází *Eirene* vždy jednou ročně jakožto periodická publikace nakladatelství Academia. Sborník řídí mezinárodní redakční rada, totožná s Komitétem *Eirene*; v roce 1967 se jejími členy stali i zástupci Jugoslávie.

V následující zprávě se budu zabývat posledními dvěma čísly sborníku *Eirene* (8, 1970 a 9, 1971). Z celkem 17 článků, uveřejněných v těchto dvou číslech, je pět věnováno řešení závažných otázek antické historie. Bořivoj Borecký (*Die politische Isonomie*; 9, 5-24) zkoumá politickou funkci výrazu *isonomia*, jenž vyjadřoval občanskou rovnost před zákonem, a sleduje rozličný výklad tohoto termínu, v němž se odrážel politický postoj jednotlivých antických spisovatelů, filosofů, historiků i básníků, i vliv doby, ve které byla jejich díla vytvořena. Pavel Oliva (*Formen der Arbeit im antiken Griechenland*; 8, 57-70) sleduje změny ve vývoji výrobních vztahů, zejména v zemědělství jakožto hlavním výrobním odvětví a poukazuje na mnohostranný charakter nesvobodného obyvatelstva i na sociální a právní aspekty forem ekonomické závislosti; navazuje přitom na výsledky, k nimž dospěli zejména badatelé v socialistických zemích. Francouzská badatelka Claude Mossé (*A propos de la loi d'Eucrates sur la tyrannie*; 8, 71-78) věnuje pozornost sociálním a politickým poměrům v Athénách v době rozhodného střetnutí s makedonskou říší. Týmž obdobím se zabývá i přední sovětský znalec antiky D. B. Šelov (*Der Skythen-Makedonier-Konflikt in der Geschichte der Antike*; 9, 31-48), všimá si však vojenského střetnutí na východě mezi Makedonií a Skýthií. Odmitá domněnky, že tažení Filipa II. skončilo neúspěchem, a naopak soudí, že porážka, kterou utrpěli Skýthové, měla velký vliv na politický vývoj v této oblasti antického světa. Obsáhla studie A. H. M. Jonese (*The Caste System in the Later Roman Empire*; 8, 79 - 96) o kastovním systému v pozdní římské říši je jednou z posledních publikovaných prací zesnulého pokrokového anglického historika, vynikajícího znalce hospodářských a sociálních dějin římské říše.

Stejný počet článků je zaměřen k řešení problémů antické literatury. Známý sovětský klasický filolog V. N. Jarcho (Kompozicija

tragedii Eschila "Moljašči je"; 8, 5-21) analyzuje Aischylovy Prosebnice a objevuje řadu nových souvislostí ve vnitřní struktuře této tragédie; poukazuje přitom na některé shodné rysy se strukturou Peršanů, jejichž rozbor podal v 6. čísle. Obsahovou stránkou Aischylových Prosebnic se zabývá anglický marxistický literární historik George Thomson (The Suppliants of Aeschylus; 9, 25-30). Jeho stať je obhajobou koncepce, kterou vyložil v knize Aischylos a Athény (London 1946), český překlad Praha 1952) proti kritickým námítkám A. F. Gavrieho z r. 1969. M. Dieckhoff z NDR (Zwei Tragödien um Troja; 8, 23-39) rozbirá dvě Euripidova dramata, jejichž látka je čerpána z trojské války, Hekabu a Trojanky. Poukazuje na to, že hry byly uvedeny na scénu v různých peloponéské války a že obě mají silně protiválečnou tendenci. Sovětská literární historička N. A. Čistjakova (Zagadočnaja situacija - ješče raz po povodu AP V 7; 8, 41-45) podává novou interpretaci epigramu helénistického básníka Asklepiada ze Samu. Radislav Hošek (Drusus Pompeius Puber - Suet. Claud. 27; 9, 87-88) řeší úspěšně jeden crux ve Suetoniově životopisu císaře Claudia.

Antické filosofii připadlo v uvedených dvou číslech Eirene bohužel jen skrovné místo; článek Karla Janáčka (Skeptische Zweitropenlehre und Sextus Empiricus; 8, 47-55) je však zato brilantní ukázkou analýzy textu, budované na hluboké znalosti celého Sextova díla, jímž se autor zabývá již mnoho let. Článek odpovídá na otázku, jaký byl přístup Sexta Empirika k učení skeptiků.

Deváté číslo sborníku přináší dva články věnované řecké lingvistice. Antonín Bartoněk (Greek Dialects in the Second Millennium B. C.; 9, 49-67) podává stručný přehled bádání o starořeckých dialekttech, jehož pole se v poslední době díky rozluštění lineárního písma B rozšířilo až do 14. stol. př. n. l., a seznamuje čtenáře se současným stavem mykénologie. Rakouský badatel Stephan Hiller (Beinhaltet die Ta-Serie ein Kulturinventar?; 9, 69-86) obhajuje názor, že tzv. serie TA pylských tabulek psaných lineárním písmem B obsahuje pravděpodobně inventář kultických potřeb, snad jakéhosi chrámového pokladu.

Z prací věnovaných dějinám umění je třeba vyzdvihnout především dvě statě Jana Bouzka (Die Anfänge des griechisch-geometrischen Symbolguts; 8, 97-122 a Die griechisch-geometrischen Bronzevögel. Ein Nachtrag; 9, 89-93, srv. 6, 111-139). Autor se v nich systematicky zabývá klasifikací a analýzou památek řeckého geometrického výtvarného umění, a to drobnými bronzovými artefakty a keramikou symbolického charakteru. Jeho bohatě dokumentované rozборы jsou významným příspěvkem k poznání sociálního a kulturního vývoje řecké společnosti v období, pro něž nejsou k dispozici přímé písemné prameny. Sovětská badatelka M. N. Lordkipanidze přináší v článku o glyptice ve starověké Gruzii (La glyptique de la Georgie ancienne; 9, 103-108) zajímavý materiál, jehož nejstarší doklad pochází již ze 14. století př. n. l. Západoněmecká historička umění

Brigitte Freyer-Schauenburg (Eine klassizistische Büste des Ares Borghese im Schloss Königswart; 9, 95-101) dokazuje, že busta typu Area Borghese z Metternichových sbírek na zámku Kynžvartě, napodobící bustu v leningradské Ermitáži, pochází z dílny římského restaurátora Cavaceppiho z let 1777 - 1783.

Jedním z nejceněnějších oddílů sborníku Eirene je rubrika věnovaná přehledným zprávám o stavu bádání v té které oblasti. V 9. čísle byla bohužel vynechána, zato v 8. čísle najde čtenář rozsáhlou stať z pera Marie Dufkové a Jana Pečírky (Excavations of Farms in the chora of Chersonesos in the Crimea; 8, 123-174) o statečích z helénistického období na Krymu. Tento materiál, jenž má jedinou analogii v jižní Itálii, má prvořadý význam pro studium antického zemědělství.

Značnou část obou recenzovaných čísel zabírají recenze (15 v osmém, 18 v devátém čísle). Recenzovány jsou především nejzávažnější publikace zaměřené k řešení aktuálních problémů jednotlivých oborů.

Sborník Eirene má výrazný profil. Vedle teoreticky zaměřených studií, které rozvíjejí a prohlubují poznatky o sociálním, ekonomickém i politickém vývoji antické společnosti, jsou tu stati přinášející nový materiál z výzkumů v socialistických zemích. Převážná část článků i recenzí se zabývá závažnými otázkami ideologie, historie, filosofie i kultury antického světa. Je třeba ocenit soustavné úsilí sborníku o rozvoj marxistického bádání o antickém starověku, tak jak si je předsevzal Komitét Eirene a mezinárodní a výkonná redakční rada sborníku. Existence tohoto vědeckého orgánu je přesvědčivým důkazem o úspěšné spolupráci badatelů socialistických zemí na výzkumu v oblasti antických studií.

- aa -

M u s a i o s , Héro a Leander. Preložil Ignác Š a f á r, Bratislava Tatran 1971.

Do pokladnice slovenských prekladov z antiky opäť pribudlo jedno dielo. Pochádza z pera známeho slovenského prekladateľa z antiky, Ignáca Š a f á r a . Musaiova básnická poviedka Héro a Leander vyšla v bibliofilskom vydaní a je bohato ilustrovaná perokresbami Márie Ž e l i b s k e j .

Prekladateľ v ničom neostal dlžný povesti, ktorá ho predchádza pri preklade veršovaných diel z rímskej alebo gréckej literatúry. Majstrovský preklad týka sa ako verša, tak aj slovných prostriedkov, ktoré autor použil pri preklade. Prekladateľovi sa veľmi dobre podarilo vyjadriť zvukomalebné prvky Musaiovej poviedky, ktoré charakterizujú tento jedinečný skvost pozdnej gréckej literatúry helenistických tradícií. Eufonické účinky dosahuje vnútornými

i koncovými asonančnými rýmami (a potom / zroneným okom / čoraz ďalej sa vbára, / až srdce plameňom zhára). Zoskupovaním súzvučných slov ve verši (búrlivých búrav, sláňava slaná), uplatňovaním alebo opakovaním určitých samohlások a spoluhlások uprostred alebo na začiatku veršov (a vlna sa za vlnou valila valom; s akou súrou sa spúšťa temrava buravorúcha; príval sa zbíjal a i.), štylisticky príznakových prvkov, ako je napr. hromadenie záporných viet se zdoraznením záporu na začiatku verša (Nebolo hostí, čo vzývali piesňou o šťastie bohov, / neliali pochoďne žiaru na ložko mladého páru, / nikto si veselo nevyskočil v bujarom tanci, / nenotil svadobné noty otec a velebná matka) - porovnaj s originálom v. 275 - 278 a i. sleduje prekladateľ v súlade s Musaiom dosiahnuť zvucomalebné a emociálne efekty. Tomuto cieľu podriadil výber i kompozíciu jazykových prostriedkov. Používa zriedka sa vyskytujúce slová v slovenčine, ako sú napr.: prelest' (prelestná Héro), brudný (pach mora), broniet', búrava, nebosklon, vetri-lo, súra (chvat, zhon), zmar (fakľa Zmaru - fakľa Záhuby), slová básnické, napr.: zápol (zápas), sláňava (more), mámor (mámenie), výrazy expresívne na dosiahnutie silnejšieho emociálneho účinku, napr.: zujúkat' (tu zujúkal mládenec v duši), zálaha (ale keď Leander počul tú záľahu výčitiek ostrých), húlava, huriavk, rumádzgat', temrava, nadudraný a i., alebo kombinuje slová, čím mu vznikajú nové a svieže pomenovania, napr.: rukovod (lásky), buravorúchy (temrava buravorúcha), chorovod (nikdy ho nezábil chorovod mladého sveta), horkastosladký (šíp lásky horkastosladký) a i. Využívanie spomenutých štylistických a básnických prvkov je prejavom nielen subjektívneho autorového prístupu k dielu, ale aj snahy čo najvernejšie vystihnúť prvky Musaiovej tvorby.

Je to druhý preklad tohto epýlia, ktorý v slovenčine vychádza po sedemdesiatich rokoch. Kým prvý prekladateľ Ondrej Kalina (r. 1902) celú svoju pozornosť sústredil hlavne na pretlmočenie tohto diela prizvučným hexametrom do slovenčiny, prekladateľ Ivi Šafárovi šlo o moderné poňatie verša - hexametru, ktorý rozdelil na dve časti, do dvoch veršov. Všimnime si ukážku:

Svätyňou bohyně strojne
 sa niesla panenská Héro
 a jej tvár prelestná žiarila pritom
 strieborným svitom.
 sťa luna bledolíca,
 keď spoza hôr dvíha sa nahor.

Miestami voľnejšie pretlmočenie diela do slovenčiny, umocnené básnickými a jazykovými prostriedkami, ktoré zvyšujú vecný i emociálny dojem tohto epýlia, vyznieva v porovnaní so starým prekladom oveľa plastickejšie a posobivejšie.

Preklad je významným prínosom do súboru diel z rímskych a gréckych autorov v slovenčine.

E. Š i m o v i č o v á

Požadavek vydávání humanistických spisů

J. IJsewijn vydal nedávno polemické dílo Alexandra Hegia (asi 1433 - 1498) *Invectiva in modos significandi* (*Forum for Modern Language Studies*, sv. 7, č. 4, October 1971, str. 306 - 311) a předeslal předmluvu, vzhledem k rozsahu vydaného textu poměrně obšírnou (tamtéž, str. 299 - 306). V ní nás zaujme nejen zmínka o pražském rukopisu Hegiových veršů (Praha UK 44 G 79; srov. J. Truhlář, *Catalogus* 2, str. 389 n., č. 2B21), nýbrž také závažný úvodní odstavec, v němž se zdůvodňuje nutnost vydávat humanistická díla.

IJsewijn považuje přípravu spolehlivých edic co největšího počtu humanistických textů za jeden z prvních úkolů pracovníků v tomto oboru. Moderní prostředky reprodukce originálu (mikrofilm, xerokopie, anastatická edice) nezmenšují podle jeho názoru potřebu kritických vydání. Upozorňuje, že časté pořizování zmíněných reprodukcí a ovšem i časté nahlížení do originálů (rukopisů, inkunabulí, starých tisků) pro studijní účely v dohledné době přivodí zkázu nebo při nejmenším vážné porušení těchto původních pramenů. Kromě toho nejsou prý mnozí badatelé, kteří se zajímají o dějiny literatury, pedagogiky, filosofie a přírodních věd, školenými odborníky v paleografických problémech a ani jimi nemusí být. Konečně poukazuje IJsewijn na to, že je za všech okolností daleko obtížnější pracovat s knihami 15. a 16. stol. než číst jejich text v moderní edici, protože nedůsledná interpunkce, nečisté typy, nezřetelný rukopis a zkratky i omyly všeho druhu neustále ztěžují práci badatelů a neurčená jména nebo citáty stejně jako nepřítomnost rejstříků klade velké požadavky na jejich čas. Svou úvahu zakončuje pisatel předmluvy otázkou, zda je vůbec možné si představit, jaký by byl dnes stav klasických studií, kdyby neexistovaly soubory kritických vydání řeckých a latinských textů. Konstatuje, že badatelé v oblasti humanistické latiny nyní často pracují asi v takových podmínkách, za jakých první humanisté usilovali o poznání antických autorů.

S tímto stručně, ale přesvědčivě formulovaným požadavkem lze na základě zkušeností ve výzkumu latinské literatury v českých zemích plně souhlasit. To ovšem znamená, že si musíme položit otázku, jak jsou v současné době vydávána latinská díla českých humanistů a jaké jsou v tom směru vyhlídky do budoucnosti. Zodpovězení takové otázky přesahuje rámec tohoto sdělení.

J. M a r t í n e k

Zpráva o činnosti JKF v r. 1971

Jako v předcházejících letech pracovala i v r. 1971 Jednota klasických filologů podle stanoveného plánu. Hlavní výbor se sešel pětkrát a řídil jej, jako celou práci JKF, její předseda prof. K. Janáček. Brněnská odbočka pracovala pod vedením prof. O. Pelikána. Nově byla v r. 1971 ustavena sekce brněnské odbočky v Olomouci, jejíž předseda, doc. S. Sedláček, byl kooptován do brněnského výboru.

Počet členů JKF činil ke dni 31. 12. 1971 333, z toho je 250 v Praze a 83 v Brně.

Hlavní náplní práce byla stejně jako v uplynulých letech činnost přednášková. V Praze bylo uspořádáno 7 přednášek, v Brně 4 přednášky a v Olomouci 1 přednáška (ve spolupráci s Krajským pedagogickým ústavem). Kromě toho se členové brněnské odbočky podíleli na cyklu přednášek, pořádaném v Moravském muzeu při příležitosti výstavy Antické sklo.

Oborná skupina pro medievalistiku, vedená dr. P. Spunarem, pokračovala v pořádání přednáškových večerů, spojených s diskusemi. Celkem bylo uspořádáno 11 zasedání, z nichž 3 byla věnována přednáškám zahraničních odborníků. Tematické zaměření přednášek vyplývalo z nutnosti upozornit na některé aktuální problémy nebo vycházelo z přání autorů prodiskutovat některé otázky v širším kruhu medievalistů. Přednášky vyvolaly vždy živou diskusi, která leckdy s mnoha dalších stran osvětlila probírané téma. Znovu se tak osvětlila společná zasedání medievalistů různých disciplín. Diskuse poutaly pozornost i nečlenů JKF. Počet návštěvníků tak stoupal a do skupiny (a tím do JKF) se přihlásili další členové. Potěšitelný byl i zájem studentů a mladších pracovníků, kterým též bude nutné dát příležitost k vystoupení.

Školská skupina pracovala jako v letech předcházejících pod vedením prof. E. Svobodové ve spolupráci s Krajským pedagogickým ústavem v Praze 1. Konaly se čtyři semináře pro profesory latiny, které vedl prof. J. Pech za spolupráce vedoucí Kabinetu románských jazyků KPÚ, Dr. J. Taišlové. Celkem lze z uspokojením konstatovat, že na seminářích byla nejen uspokojivá presence, nýbrž že se zejména zásluhou dobré přípravy programu zvýšila aktivní účast členů. Některé referáty, pronesené na seminářích, jsou publikovány ve zprávách JKF, aby byly zpřístupněny i mimopražským profesorům latiny.

Bibliografická komise měla v r. 1971 21 členů a pracovala jako v letech předcházejících pod vedením dr. L. Vidmana. R. 1971 vyšla tiskem Bibliografie řeckých a latinských studií v Československu za léta 1968 - 1969 o rozsahu 72 stran. Státní knihovna ČSR poskytla Jednotě zdarma 150 výtisků, jichž se použilo na výměnu a část byla zdarma rozeslána členům. Pokračovalo se v excerpci pro bibliografii za léta 1970 - 1971, která byla zpracována a vytištěna v r. 1972.

Ediční činnost se jako v letech předcházejících omezila na vydávání Zpráv Jednoty klasických filologů. V r. 1971 vyšlo a bylo členům expedováno 2. a 3. číslo ZJKF ročníku 12, 1970. Protože potíže s tiskem jsou stále větší a neúnosně stoupají finanční náklady tisku, i když se redakce snažila udržet rozpočet omezováním rozsahu, rozhodl výbor JKF, aby ročník 13, 1971 vyšel jako trojčíslí ve fotoprintové úpravě. Trojčíslí o rozsahu 230 stran bylo členům expedováno na jaře r. 1972. Protože výsledek není uspokojivý, zkoušejí se jiné formy publikace Zpráv. Jako v letech předcházejících byl redaktorem Zpráv prof. L. Varcl a redakční tajemnicí dr. A. Vidmanová. Redakce se snaží obnovit pravidelnou periodicitu i bývalou úroveň a rozsah a prosí členy zatím o strpení.

Knihovna JKF byla doplňována během roku 1971 jednak vlastními nákupy, jednak byly získány publikace z ciziny výměnou. Dary členů byla knihovna obohacena o 24 publikací. Knihovna vzrostla za r. 1971 o 53 svazky a měla ke dni 31. 12. 1971 26 786 inventárních čísel v celkové hodnotě 158 940,02 Kčs.

Jednota klasických filologů zůstává i nadále členem FIEC (Fédération Internationale des Associations d'Etudes Classiques).

Zpráva o hospodaření JKF za rok 1971

P ř í j m y

Počáteční hotovost k 1. 1. 1971	Kčs 12 705,47
Členské příspěvky a zápisné	" 3 050,--
Prodej publikací (Zprávy JKF)	" 9 074,--
Ostatní příjmy (prodej ze skladu)	" 655,20
Dotace ČSAV	<u>" 46 100,--</u>
Příjmy celkem	Kčs 71 584,67 =====

V ý d a j e

Inventář	Kčs -
Mzdový fond	" 11 699,77
Odměny za práce	" 8 230,50
Cestovní výdaje	" 2 911,80
Materiálové výdaje	" 3 248,40
Práce a služby	" 2 213,60
Finanční náklady	" 1 140,05
Tisk Zpráv JKF	<u>" 37 941,--</u>
Výdaje celkem	Kčs 67 385,12 =====
Zůstatek k 31. 12. 1971	Kčs 3 841,45
Z toho na běžném účtu u Státní spořitelny	" 3 680,66
v pokladně	" 160,79
záloha Brno	" 358,10

Z á k l a d n í p r o s t ř e d k y

Inventář (základní prostředky, drobné a krátkodobé předměty)	Kčs 53 602,53
Materiálové zásoby (sklad učebnic a Zpráv JKF)	" 104 945,20
Knihovna (vč. Brna)	<u>" 158 504,72</u>
Základní prostředky celkem	Kčs 317 052,45 =====

J m ě n í k 31. 12. 1971

Peněžní prostředky v Praze	Kčs 3 841,45
Peněžní prostředky v Brně	" 358,10
Základní prostředky	<u>" 317 052,45</u>
C e l k e m	Kčs 321 252,-- =====

A. F i a l o v á

V roku 1971 Jednota klasických filológov pri SAV vstúpila do tretieho roku svojej existencie. Ak po založení v novembri r. 1969 mohla zabezpečiť len jednu prednášku - prof. M. Okál, Idea spravodlivosti v diele Martina Rakovského - a ak v nasledujúcom roku (1970) usporiadala štyri prednášky z rozličných odborov vied o antickom staroveku a medievalistike (doc. J. Dekan a prof. R. Hošek z odboru klasickej archeológie a epigrafiky, prof. J. Horecký z odboru jazykovedy, dr. P. Kuklica z odboru jazykovedy a T. Pišútova o antických ohlasoch v diele F. Engelsa), v roku 1971 sa JKF v Bratislave rozhodla usporiadať cyklus prednášok z gréckej filozofie. Od februára do decembra 1971 ich usporiadala sedem: prof. J. Špaňár prednášal o pred Sokratovských filozofoch, prof. M. Okál o sofistoch, prof. J. Špaňár o Sokratovi a sokratikoch, dr. J. Martinka o Platonovi, prof. M. Okál o Aristotelovi, prof. J. Špaňár o stoikoch a prof. M. Okál o epikurejcoch.

Prednášky sa stretli s mimoriadnou pozornosťou a úspechom. Zúčastňovalo sa na nich zakaždým okolo 150 poslucháčov, zväčša poslucháči FFUK študujúci klasicкую filológiu, filozofiu, históriu, psychológiu atď. Pomerne málo sa na nich zúčastňovali bratislavskí členovia JKF - profesori na stredných školách. Po prednáškach bývali zaujímavé diskusie. Prednáškovú činnosť JKF možno so zreteľom na vysokú návštevnosť zaradiť medzi úspešné podujatia tohto typu v Bratislave r. 1971.

O ďalší rast svojich členov sa JKF starala aj prostredníctvom celoštátneho časopisu Zprávy Jednoty klasických filológů, ktorý preukazuje členom JKF dobrú službu, lebo sú v nich jednak vedecké štúdie, odborné články, články o živote Jednoty, o vyučovaní latinčiny na stredných školách atď. Členovia ich dostávajú (3 čísla) zdarma, resp. za členské. Pravda, členský príspevok (20,- Kčs) nestačí na krytie nákladov za Zprávy, a preto JKF pri SAV zo svojich prostriedkov (zvýšok dotácie SAV za r. 1970) postúpila JKF v Prahe za rok 1971 2 000,- Kčs; pri 50 členoch stojí teda jeden ročník Zpráv približne 40,- Kčs za jedného člena. V Zprávach JKF publikovali členovia prof. M. Okál a dr. E. Šimovičová.

Na zasadnutiach výboru JKF sa zúčastňovali iba členovia výboru pôsobiaci na FFUK (výbor tvoria prevažne pracovníci FFUK). Odvodňujeme to pracovnou zaneprázdnenosťou členov výboru pôsobiacich na stredných školách, čo sa ukazuje aj z toho, že za celý rok ani jeden z nich nebol na prednáškach.

Počet členov sa v r. 1971 nezmnožil, a tak JKF má nateraz 51 členov.

Jednota pohoťovo vybavovala príslušnú agendu, vyplývajúcu zo spolupráce so SAV, a spolupracovala so sesterskou Jednotou klasických filológů v Prahe.

Na rok 1971 nedostala Jednota dotáciu od SAV a svoju činnosť rozvíjala vlastne z členského a z prostriedkov nevyčerpaných v roku 1970.

M. M a s á r o v á

Dňa 3. marca 1972 urobili revizori Tatjana Pišútová a Imrich Nemeč revíziu členstva a využívania finančných prostriedkov Jednoty v roku 1971. Na revízii bol prítomný hospodár Jednoty Ján Žigo a tajomníčka M. Masárová.

Revizori zistili tieto údaje:

Počet členov k 1. januáru 1972 je 51. Členské zaplatilo 39 členov, nezaplatilo 12 členov.

P r í j m y

Hotovosť k 1. januáru 1971	Kčs 3 845,--
Členské a iné príspevky	" 965,--
Spolu príjmov	Kčs 4 810,--
	=====

V ý d a v k y

Odmeny za práce	Kčs 582,--
Príspevok na Zprávy JKF za rok 1970	" 1 430,--
Príspevok na Zprávy JKF za rok 1971	" 2 000,--
Materiálové výdavky	" 125,--
Poštovné poplatky	" 73,--
Osobné odmeny	" 500,--
Spolu výdavkov	Kčs 4 710,--
	=====
Zostatok k 31. dec. 1971	Kčs 100,--

Revizori konštatovali, že všetky položky sú doložené riadnymi dokladmi, stav finančných prostriedkov súhlasí s výpisom účtov z banky a pokladničnou hotovosťou v pokladnici. Konštatovali tiež, že Jednota nemá na svoju činnosť nijaké prostriedky v banke a odporúčajú výboru, aby znova požiadal SAV o dotáciu vo výške 4 000,-- Kčs. Súčasne navrhujú, aby výbor Jednoty urobil nábor nových členov medzi novými absolventmi a učiteľmi SVŠ.

V Bratislave 3. marca 1972

Revizori: T. Pišútová
I. Nemeč

ZPRÁVY JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLOGŮ

Vydává pro členy JKF z pověření výboru JKF prof. dr. Ladislav Varcl

Redakční tajemnice: dr. A. Vidmanová

Uzávěrka tohoto čísla byla 31. října 1972

obálku navrhl J. Krouz

Vytiskl Klub pracujících, T r u t n o v
